

Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland

Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland
Meeuwenlaan 4
8011 BZ Zwolle

Ingeschreven in het Handelsregister van
de Kamer van Koophandel onder nummer 05070105

Verslag over het boekjaar 1-1-2018 t/m 31-12-2018

Inhoud

	Pagina
Karakteristieken van het pensioenfonds	
Profiel	5
Pensioenregeling	6
Bestuur en organisatie	
Personalia	9
Meerjarenoverzicht	11
Bestuursverslag	
Algemeen	13
Risicoparaagraaf	19
Uitvoeringskosten	24
Communicatie en overleg	26
Financiële ontwikkelingen	28
Beleggingen	35
Actuariële paraagraaf	41
Toekomstparaagraaf	43
Externe contacten	44
Verslag van het verantwoordingsorgaan	
Oordeel verantwoordingsorgaan	45
Reactie van het bestuur op het oordeel 2018 van het Verantwoordingsorgaan	48
Verslag van de Visitatiecommissie	
Samenvatting (voor het jaarverslag)	49
Reactie van het bestuur op het visitatierapport 2018	50

Pagina**Jaarrekening**

Balans per 31 december	52
Staat van baten en lasten	54
Kasstroomoverzicht	56
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	57
Toelichting op de balans per 31 december	62
Gebeurtenissen na balansdatum	68
Toelichting op de staat van baten en lasten	69
Resultaatbestemming	74
Risicoparagraaf	75

Overige gegevens

Actuariële verklaring	84
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	86

Bijlagen

Begrippenlijst	91
----------------	----

Karakteristieken van het pensioenfonds

Profiel

Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland (hierna te noemen: het Fonds), statutair gevestigd te Zwolle, is opgericht per 1 januari 2002 en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 05070105. De statuten zijn de laatste keer gewijzigd op 21 maart 2017.

Het Fonds is een ondernemingspensioenfonds en is per 31 december 2018 de uitvoerder van de pensioenovereenkomst van de werknemers van

- Abbott B.V.,
- Abbott Laboratories B.V.,
- Abbott Laboratories Finance B.V.,
- Abbott Logistics B.V.,
- Abbott Vascular Netherlands B.V.,
- APO Netherlands A.G.,
- Abbott Healthcare B.V.,
- Abbott Healthcare Products B.V.,
- Abbott Biologicals B.V.,
- AMO Netherlands B.V.,
- Abbott Informatics Netherlands B.V.,
- AMO Groningen B.V.
- BGP Products B.V.

Een aangesloten werkgever vraagt het deelnemerschap aan voor alle personen waarmee hij een pensioenovereenkomst sluit, tenzij in de arbeidsovereenkomst anders is bepaald. Het bestuur van het Fonds is verplicht de desbetreffende personen als deelnemer toe te laten.

Per 1 januari 2017 is voor de werknemers van BGP Products B.V. de pensioenopbouw gestopt. Per 1 januari 2018 vindt er voor de werknemers van AMO Netherlands B.V. en AMO Groningen B.V. eveneens geen voortgezette pensioenopbouw meer plaats binnen het Fonds.

Doel, missie, visie en strategie van het Fonds

Het algemene uitgangspunt van het te voeren beleid is de verplichtingen die voortvloeien uit de pensioenregelingen onder een breed scala van omstandigheden na te komen en de risico's uit de pensioenregelingen af te dekken. De nakoming van de verplichtingen en het afdekken van risico's geschiedt tegen zo laag mogelijke, maar stabiele premies en uitvoeringskosten.

Primaire doelstelling

Het Fonds stelt zich als hoofddoel het nakomen van haar pensioenverplichtingen, daarbij in aanmerking nemend dat deze verplichtingen nominaal zijn en er geen sprake is van een toeslag(ambitie), met uitzondering van het partnerpensioen en het wezenpensioen ingaande voor de pensioenrichtdatum.

Secundaire doelstellingen

Korte termijn doelstelling is het realiseren van een bepaalde buffer om de kans op bijstorten te verkleinen en voldoende zekerheid in te bouwen om tot een financieel stabiel Fonds te komen.

Lange termijn doelstelling is een hoge en stabiele dekkingsgraad tot een niveau waarop sprake kan zijn van premiekorting. Dit is zowel in het belang van de sponsor (lage en stabiele premie, betaalbaar houden van de pensioenregeling) als in het belang van de deelnemer.

Er wordt dus gestreefd naar premie-optimalisatie en -stabiliteit.

Tegelijkertijd wil het bestuur geen risico lopen op de uitkering van de nominale verplichtingen.

De strategische rente-afdekking is vormgegeven volgens een dynamisch renteafdeckingsbeleid waarbij gestuurd wordt op een renteafdekking in een marktwaardeomgeving. Rondom de strategische wegging is een bandbreedte vastgesteld. Er zijn 'triggers' ingebouwd. Afhankelijk van marktomstandigheden kan gekozen worden voor een lager renteafdeckingsregime. Per januari 2015 bevond het pensioenfonds zich in het laagste regime, waarin 60% renterisico op de verplichtingen in marktrente termen werd afgedekt. In 2017 steeg de rente en in juli is besloten om de vastgestelde richtlijnen te handhaven en te volgen. Het pensioenfonds bevindt zich sinds juli 2017 in het volgende regime waarbij de bovengrens van de bandbreedte van de renteafdekking is verhoogd. De opbouw van het surplus komt vanuit de rendementsportefeuille.

Tertiair doel

Tenslotte is de doelstelling van het Fonds om in de vaststelling en uitvoering van het beleid FTK-compliant te zijn en een adequaat risicomanagement te voeren.

Het bestuur kan melden dat in 2018 alle pensioenverplichtingen zijn nagekomen door het Fonds. Een bijstorting van de werkgever was in 2018 niet aan de orde. In dit jaarverslag wordt nader ingegaan op de realisatie van de doelstellingen.

Pensioenregeling

De pensioenregeling, die is vastgelegd in een pensioenreglement, bestaat uit de volgende delen:

Basis Module

De Basis Module bestaat uit de eindloonregeling.

De Basis Module geeft de (gewezen) deelnemers aanspraken op:

- ouderdomspensioen met ingangleeftijd 68 jaar met een opbouw tot een maximum pensioengevend jaarsalaris van € 60.474 (1 april 2018). Wijziging van de pensioengrondslag vindt plaats per 1 april van ieder jaar;
- partnerpensioen ten behoeve van de partner;
- wezenpensioen ten behoeve van de kinderen van de (gewezen) deelnemer;
- premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid;

De franchise is € 15.099,- (1 april 2018) en het opbouwpercentage is 1,657%.

Het deelnemerschap vangt aan op de datum van indiensttreding door de werknemer bij een van de aangesloten werkgevers en eindigt uiterlijk op de ingangsdatum van het ouderdomspensioen ofwel de 68-jarige leeftijd.

Deze module wordt, voor wat betreft het overlijdensrisico en de vrijstelling van premiebetaling bij arbeidsongeschiktheid, door het Fonds (her)verzekerd bij Elips Life (A.G..).

De werkgever Abbott heeft samen met de vakorganisaties en ondernemingsraden besloten voor de Basis Module een eindloonregeling te handhaven, maar wel zonder indexatie van de ingegane pensioenen en de aanspraken van gewezen deelnemers. De pensioenregeling van Abbott kent een uitzondering waarbij het pensioen wel geïndexeerd wordt. Bij overlijden in actieve dienst voor de pensioenrichtleeftijd wordt het partner- en/of wezenpensioen in de Basis Module en de Beschikbare Premie Module jaarlijks verhoogd met 3% tot de deelnemer de 68-jarige leeftijd zou hebben bereikt.

Beschikbare Premie Module

De Beschikbare Premie Module is met ingang van 1 januari 2006 ingevoerd en geeft de (gewezen) deelnemers aanspraak op een beschikbare premie boven de salariscgrens van € 60.474 (1 april 2018) tot het maximum pensioengevend salaris van € 105.075 (april 2018). Deze module wordt, voor wat betreft het overlijdensrisico en de vrijstelling van premiebetaling bij arbeidsongeschiktheid, door het Fonds (her)verzekerd bij Elips Life (A.G.).

De beschikbare premie wordt vastgesteld door een leeftijdsafhankelijk percentage te berekenen over de pensioengrondslag, die gelijk is aan het pensioengevend salaris boven de salariscgrens uit de Basis Module. Het leeftijdsafhankelijke percentage wordt bepaald volgens een staffel. De opbouw vindt plaats door middel van een storting van premies op een aparte beleggingsrekening, die door het Fonds en op naam van de deelnemer wordt geopend bij NN Investment Partners B.V. De beschikbare premies worden inclusief het behaalde rendement door de deelnemer bij een verzekeraar op de pensioendatum aangewend voor de aankoop van ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen.

Vrijwillige Bijspaar Module

De Vrijwillige Bijspaar Module is een premieovereenkomst die met ingang van 1 januari 2006 is ingevoerd. Als deelnemers aan deze module worden aangemerkt de werknemers die op of na 1 januari 2006 in dienst zijn getreden bij een werkgever en deelnemen in de pensioenregeling of die deelnemer waren in de op 31 december 2005 geldende pensioenregeling.

Vanaf 1 januari 2015 is er geen mogelijkheid meer om aanvullende stortingen te doen. De kapitalen die tot 1 januari 2015 zijn "gespaard" blijven belegd.

Nettopensioenregeling

Vanaf 1 januari 2015 is er tot een pensioengevend salaris van € 105.075 (bedrag 1 april 2018) fiscaal gefaciliteerde pensioenopbouw mogelijk. Boven dat bedrag is er de mogelijkheid dat de werkgever een nettopensioenregeling inricht. De nettopensioenregeling voor het gedeelte van de spaarfaciliteit wordt eveneens uitgevoerd door het Fonds. Het partner- en wezenpensioen in deze nettopensioenregeling wordt niet door het Fonds uitgevoerd. De werkgever sluit separaat verzekeringen voor het partner- en wezenpensioen.

De beschikbare premie wordt vastgesteld door een leeftijdsafhankelijk percentage te berekenen over de pensioengrondslag, die gelijk is aan het pensioengevend salaris boven de salariscgrens uit de Beschikbare Premie Module. Deze beschikbare premie houdt de werkgever in op het netto salaris van de deelnemer en is derhalve geheel voor rekening van de deelnemer. De opbouw vindt plaats door middel van een storting van premies op een aparte beleggingsrekening, die door het Fonds en op naam van de deelnemer wordt geopend bij NN Investment Partners B.V. De beschikbare premies worden inclusief het behaalde rendement door de deelnemer bij een verzekeraar op de pensioendatum aangewend voor de aankoop van ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen.

De pensioenregelingen van het Fonds zijn vastgelegd in pensioenreglementen.

Verzekerdenbestand

(Aantallen)

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2017	1.610	1.137	161	2.908
Mutaties door:				
in diensttrekkingen	190	0	0	190
Ontslag met premievrije aanspraak	-109	109	0	0
Waardeoverdracht	0	-18	0	-18
Ingang pensioen	-2	-20	27	5
Overlijden	-3	-1	-2	-6
Afkoop	0	-3	-1	-4
Andere oorzaken	1	-4	-3	-6
Mutaties per saldo	77	63	21	161
Stand per 31 december 2018	1.687	1.200	182	3.069

	2018	2017
Specificatie pensioengerechtigden		
Ouderdomspensioen	133	114
Nabestaandenpensioen	34	32
Wezenpensioen	15	15
Totaal	182	161

Bestuur en organisatie

Personalia

De samenstelling van het bestuur was in 2018 als volgt:

J.M. Negro, voorzitter	(werkgeverslid)
C.M.A. Merison, secretaris en vice voorzitter	(lid namens pensioengerechtigden)
V.M. Willemsen	(werkgeverslid)
R. Voorhaar	(werknemerslid)
E. H. Dijkstra, penningmeester	(werkgeverslid)
Mevrouw D.C. Groen	(aspirant-werknemerslid)

In 2018 heeft mevrouw D.C. Groen gefungeerd als aspirant-bestuurslid. Het streven is dat zij in 2019 de vacature namens de werknemers gaan vervullen.

Afgezien van hun werkzaamheden voor de werkgever voeren de werkgeversleden en de werknemersleden geen nevenfuncties uit. Het lid namens pensioengerechtigden voert geen nevenfuncties uit.

Samenstelling bestuur naar leeftijdsgroep per 31 december 2018

Leeftijdsgroep	Aantal leden
<25	–
25-35	–
35-45	2
45-55	1
55-65	1
>65	1

De samenstelling van de overige overleg- c.q. adviesorganen was in 2018 als volgt:

Beleggingscommissie

J.M. Negro	
R. Voorhaar	
Mevrouw L. Luyten	(adviseur Mercer Investment Consulting)
H.F.P. van Capelleveen	(adviseur Cardano)
Mevrouw Y. Hellegers	(Montae Bestuurscentrum, tot 12 september 2018)
M. Nieland	(Montae Bestuurscentrum, vanaf 12 september 2018)

Communicatiecommissie

C.M.A. Merison	
Mevrouw J. Teunissen	(Montae Bestuurscentrum)
Mevrouw D.C. Groen	(vanaf 1 juni 2017 aspirant-bestuurslid namens de werknemers)

Risicomanagementcommissie:

C.M.A. Merison	
E.H. Dijkstra	
R. Voorhaar	
V.M. Willemsen	
Mevrouw Y. Hellegers	(Montae Bestuurscentrum, tot 12 september 2018)
M. Nieland	(Montae Bestuurscentrum, vanaf 12 september 2018)

Verantwoordingsorgaan

Mevrouw E. Minnesma	(namens de werkgever)
De heer B. van den Berg	(namens deelnemers)
De heer H.T.E. Kemperman	(namens deelnemers)
De heer M.J.P.R. Raven	(namens deelnemers)
Mevrouw A.M. Cronenberg	(namens deelnemers)
De heer F. Naron	(namens deelnemers tot 1 juni 2018)
De heer J. Verweij	(namens deelnemers, vanaf 1 juni 2018)
De heer J. Zandstra	(namens pensioengerechtigden)

samenstelling VO naar leeftijdsgroep per 31 december 2018

Leeftijdsgroep	Aantal leden
<25	–
25-35	–
35-45	2
45-55	2
55-65	2
>65	1

De adviserend actuaris van het Fonds is afhankelijk van het onderwerp mevrouw M. van Run AAG, werkzaam bij AZL, of de heer M. de Wit AAG, werkzaam bij Mercer Nederland B.V.

De certificerend actuaris is in 2018 de heer R. van der Meer van Milliman Pensioenen.

De accountant van het Fonds is mevrouw drs. J.A. van Muijlwijk-Duijzer RA, werkzaam bij Mazars Accountants N.V.

De werkzaamheden van de compliance officer worden uitgevoerd door R. Mensch van GBA accountants.

De bestuursondersteuning wordt verzorgd door Montae Bestuurscentrum B.V.

De administratie is uitbesteed aan AZL N.V. en voor de beleggingen in de BPM, VBM regeling en nettopensioenregeling aan NN Investment Partners B.V. in het product Mijn Pensioen.

Als vermogensbeheerder is aangesteld F&C Netherlands B.V. (handelend onder de naam BMO Global Asset Management).

Meerjarenoverzicht

	2018	2017	2016	2015	2014
Aantallen					
Actieve deelnemers	1.687	1.610	1.677	1.743	1.726
Gewezen deelnemers	1.200	1.137	924	771	1.166
Pensioengerechtigden	182	161	129	106	109
Overigen					
Totaal	3.069	2.908	2.730	2.620	3.001
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen	365.423	351.763	308.335	251.609	287.701
Beleggingsopbrengsten	-3.826	14.471	36.240	-9.567	75.252
Rendement op basis van total return	-1,1%	4,6%	14,2%	-2,6%	36,0%
Beleggingen voor risico deelnemers					
Belegd vermogen	25.388	24.507	30.781	26.902	25.503
Beleggingsopbrengsten	-314	389	2.242	-180	3.437
Rendement op basis van total return	-2,3%	2,9%	8,1%	-0,7%	16,9%
Reserves					
Algemene reserve	43.511	55.319	30.168	14.152	50.165
Totaal reserves	43.511	55.319	30.168	14.152	50.165
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	335.575	303.936	290.521	245.467	244.107
Overige technische voorzieningen	1.452	2.214	2.760	2.543	2.493
Totaal technische voorzieningen	337.027	306.150	293.281	248.010	246.600

	2018	2017	2016	2015	2014
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers					
Beschikbare Premie Module en Vrijwillige Bijspaar Module	25.388	24.507	30.781	26.902	25.503
	25.388	24.507	30.781	26.902	25.503
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers					
Reguliere premie	24.299	25.775	24.180	21.444	19.901
Incidentele premies	24	41	124	14	2.378
	24.323	25.816	24.304	21.458	22.279
in % van de loonsom ¹⁾	29,0%	32,6%	29,7%	25,9%	24,7%
Bijdragen voor risico deelnemers	1.991	2.247	2.130	2.031	2.958
Pensioenuitkeringen	2.485	2.169	1.914	1.980	1.861
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten					
Totaal	1.228	1.127	1.154	1.315	1.188
Per deelnemer in euro (Actieven en Pensioengerechtigden)	657,-	636,-	639,-	711,-	647,-
Dekkingsgraad					
Aanwezige dekkingsgraad ²⁾	112,0%	116,7%	109,3%	105,1%	120,3%
Beleidsdekkingsgraad	115,7%	114,2%	103,8%	108,8%	117,1%
Minimaal Vereiste dekkingsgraad	104,1%	104,1%	104,0%	104,0%	104,5%
Vereiste dekkingsgraad	114,1%	117,6%	116,6%	117,2%	108,3%
Reële dekkingsgraad ³⁾	94,3%	92,5%	85,3%	88,9%	

1) Het percentage is als volgt berekend: Reguliere premie / salarissom van de basisregeling (inclusief oude regeling).

2) De dekkingsgraad is als volgt berekend: (Totaal Reserves + Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds + Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers) / Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds + Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers maal 100%. De dekkingsgraad 2014 is inclusief het effect van de rentemiddeling en de UFR.

3) De Reële dekkingsgraad is voor het fonds niet erg van belang omdat het fonds een eindloonregeling zonder indexatie uitvoert.

Bestuursverslag

Het bestuur heeft in 2018 vijf bestuursvergaderingen gehad, waarin met name over strategische zaken is gesproken, maar waarin ook de dagelijkse gang van zaken van het Fonds is besproken en waarin besluitvorming heeft plaatsgevonden.

In de bestuursvergaderingen werd onder meer gesproken over:

- strategisch beleid 2018;
- communicatiebeleid;
- beleggingsbeleid en dan met name de implementatie van de matchingportefeuille;
- updaten van de fondsdocumenten;
- haalbaarheidstoets;
- risicomanagement waaronder IT-risico en regelgeving AVG;
- parameters en flexibiliseringsfactoren 2018;
- actuariële en bedrijfstechnische nota en pensioenreglement;
- financiële positie;
- bestuurssamenstelling en rolverdeling;
- actualisatie herstelplan;
- jaarwerk 2017;
- begroting en realisatie begroting;
- SLA-rapportages
- Implementatie wijziging pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar per 1 januari 2018;
- Implementatie Wet Verbeterde Premieregeling: opstellen aanvullende lifecycles en vaststelling risicohouding beschikbare premie regeling;
- Wijziging Code pensioenfonds;
- verkiezing leden verantwoordingsorgaan;
- AVG
- IORP-II.

Algemeen

Samenstelling van het bestuur

Per 1 januari 2018 bestaat het bestuur uit vijf leden. De heer Negro fungeert in 2018 als voorzitter. Samen met de heer Merison (secretaris van het Fonds) vormt hij het dagelijks bestuur. De heer Dijkstra is penningmeester. De overige bestuursleden zijn de heer Voorhaar en de heer V.M. Willemsen. Voor de vacature namens de werknemers is mevrouw D.C. Groen die tot 1 januari 2017 voorzitter van het verantwoordingsorgaan was, voorgedragen. De verwachting is dat in 2019 mevrouw D.C. Groen benoemd zal worden als bestuurslid. Hiermede voldoet het Fonds aan het diversiteitsbeginsel. Vanaf 1 juni 2017 is mevrouw Groen al wel lid van de communicatiecommissie.

Een keer in de drie jaar vindt een evaluatie plaats van het diversiteitsbeleid. Bij het zoeken naar nieuwe bestuurskandidaten wordt aandacht geschonken aan dit beleid, waarbij kennis en kunde altijd prevaleren.

Voor het verantwoordingsorgaan geldt hetzelfde beleid. In het verantwoordingsorgaan hebben in 2018 twee vrouwen zitting en is 1 lid 40 jaar of jonger.

Zelfevaluatie functioneren bestuur

Op 4 december 2018 heeft het bestuur een zelfevaluatie gehouden met een externe partij.

Tijdens de zelfevaluatie is gediscussieerd over de volgende thema's:

1. Kwaliteit en kwantiteit van de bestuursvergaderingen
2. Inbreng en betrokkenheid van alle bestuursleden (geschiktheid en gedrag)
3. Countervailing power (ten opzichte van externen en als bestuur onderling)
4. Organisatie en cultuur binnen het pensioenfonds.

Daarnaast is gekeken naar:

"Hoe ziet het bestuur het fonds over vijf jaar?", (mede op aangeven van de visitatiecommissie)

Het bestuur heeft onder andere geconcludeerd dat het fonds 'going concern' goed wordt bestuurd, er is weinig tijd om 'over de horizon' heen te kijken. Naar externen toe verschilt de 'countervailing power'. Als collectief is er voldoende kennis om kritisch te zijn naar externen, individueel is het verschillend per bestuurslid en per onderwerp. Dit heeft vooral te maken met kennis, niet met cultuur. Er is geen aanleiding om op dit moment 'de toekomst van het fonds' op de agenda van het bestuur te plaatsen. Er is geen aanleiding om veranderingen aan te brengen. Onder gelijkblijvende omstandigheden zal het fonds op deze wijze blijven bestaan. De werkgever en de Centrale OR spelen daar echter een belangrijke rol in.

Geschiktheid van het bestuur

Het Fonds heeft een ambitieniveau geformuleerd voor de geschiktheid van het bestuur als collectief en de individuele bestuursleden. Het ambitieniveau is dat het bestuurslid bij aantreden zich bevindt op geschiktheidsniveau A. Op collectief niveau bevindt het bestuur zich op geschiktheidsniveau B. Afhankelijk van een lidmaatschap van een bestuurscommissie bevindt een bestuurslid zich op niveau B. Voor bestuursleden die zitting hebben in de beleggingscommissie wordt uitgegaan van kennisniveau B+ op het terrein van beleggingen. Na de zelfevaluatie zal het bestuur het geschiktheids- en opleidingsplan in 2019 op de agenda zetten, zodat het kennisniveau en daarmee de countervailing power richting externe specialisten kan worden verhoogd.

Code Pensioenfondsen

Het bestuur van het Fonds past bij de uitvoering van haar taken de normen van de Code Pensioenfondsen toe.

Het Fonds heeft geen eigen klokkenluidersregeling opgesteld. De bestuursleden zijn (behalve het bestuurslid namens pensioengerechtigden) in dienst bij de werkgever. De werkgever beschikt over voldoende regelingen om op een passende wijze om te gaan met onregelmatigheden. Bovendien heeft het Fonds geen werknemers in dienst. Het bestuur heeft wel onderzocht of de partijen waaraan werkzaamheden zijn uitbesteed, beschikken over een klokkenluidersregeling. Dit is het geval. Werknemers van de uitbestedingspartijen kunnen dus bij een onregelmatigheid hiervan gebruik maken.

In de bestuursvergadering van 4 december 2018 heeft het bestuur de gewijzigde Code Pensioenfondsen besproken. Het bestuur heeft hier ook het verantwoordingsorgaan bij betrokken. In 2019 worden met name gewijzigde elementen in de Code over benoeming van leden van het verantwoordingsorgaan aangepast in diverse documenten. Het verantwoordingsorgaan wordt eveneens hierbij betrokken. Op 19 maart 2019 heeft het bestuur een checklist Code pensioenfondsen vastgesteld. Per Code is aangegeven of het fonds de Code heeft nageleefd. Tevens wordt, indien noodzakelijk, een toelichting gegeven.

In 2018 zijn er geen klachten en geschillen geweest tussen het pensioenfonds en de (gewezen) deelnemers en andere betrokkenen. Dit heeft dus ook niet geleid tot veranderingen in regelingen dan wel processen. In 2018 hebben diverse deelnemers wel vragen gesteld over hun pensioenaanspraken en -rechten. Alle vragen hieromtrent zijn allemaal beantwoord en hebben niet tot wedervragen geleid.

Beloningsbeleid

Het Fonds beschikt over een beloningsbeleid. De bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan namens de werknemers en werkgevers zijn in dienst van de werkgever en verrichten hun werkzaamheden voornamelijk in werktijd, dus ontvangen feitelijk een beloning van de werkgever. Het bestuurslid en lid verantwoordingsorgaan namens de pensioengerechtigden ontvangen een vergoeding van het pensioenfonds conform het beloningsbeleid.

In 2018 heeft het bestuur het beloningsbeleid geëvalueerd. Het bestuur is van mening dat het beloningsbeleid in de praktijk naar tevredenheid functioneert en ziet geen reden tot aanpassing hiervan.

Toezichtthema's DNB 2018

Het bestuur heeft kennis genomen van de toezichtthema's van DNB voor 2018. Het bestuur heeft deze thema's besproken en heeft geconcludeerd dat er geen onderwerpen zijn die niet bekend zijn bij het bestuur of waar het bestuur nog geen actie op heeft ondernomen of waar nog geen actie reeds voor gepland staat.

Visitatie

Het bestuur heeft besloten om Stichting ITP te vragen om de visitatie uit te voeren in 2019 over het verslagjaar 2018. De redenen voor deze keuze zijn het feit dat de stichting al bekend is met het Fonds in combinatie met de kostenoverwegingen. Een samenvatting van de visitatie over het verslagjaar is opgenomen bij dit jaarverslag.

Compliance

Op grond van de Pensioenwet dient het Fonds een beheerste en integere bedrijfsvoering te waarborgen en een compliance officer aan te wijzen. In 2018 is de compliance officer de heer Mersch van GBA accountants. Er is een eenjarig contract met de compliance officer gesloten. Aan de hand van de evaluatie van het bestuur in het derde kwartaal van 2018 heeft het bestuur op 8 april 2019 besloten ook voor 2019 een eenjarige overeenkomst met GBA accountants te sluiten.

De compliance officer is belast met het toezicht op de naleving van de gedragscode van het Fonds. De gedragscode wordt nageleefd door het bestuur en de leden van het verantwoordingsorgaan en de overige verbonden personen. De gedragscode bevordert transparantie en zorgt ervoor dat alle verbonden personen weten wat wel of niet geoorloofd is. Het bestuur heeft de voorzitter van het Fonds aangewezen als insider, op grond van zijn functie bij de werkgever.

Het Fonds belegt uitsluitend in institutionele beleggingsfondsen en er is een mandaat voor de vermogensbeheerder om transacties uit te voeren. De feitelijke invloed van de insider is daarmee nihil.

Op 29 mei 2019 heeft de compliance officer de rapportage verstrekt over zijn uitgevoerde werkzaamheden 2018 in het kader van de gedragscode. Op basis van de ontvangen verklaringen inzake de gedragscode heeft de compliance officer geen bijzonderheden geconstateerd. Bij het Fonds is de voorzitter aangewezen als insider. De compliance officer heeft hierover persoonlijk contact gehad met de voorzitter. De rapportage geeft geen aanleiding tot nadere aanbevelingen.

In bepaalde situaties dient het bestuur goedkeuring te verlenen. Te denken valt hierbij aan het accepteren van uitnodigingen en het aanvaarden of continueren van nevenfuncties. De compliance officer beveelt aan om een eventueel verleende goedkeuring vast te leggen in de notulen van de bestuursvergaderingen. Het bestuur heeft aangegeven hieraan gehoor te zullen geven. Voor het overige doet de compliance officer geen nadere aanbevelingen.

Wet Verbeterde Premieregeling

De wet biedt deelnemers de keuze of zij een vaste of een variabele pensioenuitkering of een combinatie van beide inkopen. Vanaf 2018 biedt het pensioenfonds ook lifecycles aan ten behoeve van een variabele pensioenuitkering. De lifecycle voor de vaste pensioenuitkering blijft de default. Voor de beschikbare premie regeling is de risicohouding zowel voor het vast als het variabel pensioen vastgesteld en afgestemd met sociale partners. In het implementatieproces is het Fonds ondersteund door AZL en is er diverse malen overleg geweest met NNIP over de communicatie richting de deelnemers.

Invulling matchingportefeuille

Door staatsobligaties op te nemen in de matchingportefeuille, kan de ontwikkeling van de staat-swap spread leiden tot een beweging in de effectiviteit van de renteafdekking. De waarde van de verplichtingen wordt immers niet tegen de staats-, maar tegen de door DNB vastgestelde rentetermijnstructuur gewaardeerd die is gebaseerd op de swaprente. Dit risico is in 2017 expliciet gemonitord door de beleggingscommissie en in 2017 heeft het Fonds besloten om per 2018 de staatsobligaties te verkopen en deze om te zetten naar derivaten in combinatie met liquide middelen. Dit is in 2018 geëffectueerd. Mocht de swap-staat spread in de toekomst weer sterk oplopen dan kan het fonds overwegen om tactisch weer in lange staatsobligaties te beleggen om zo te profiteren van dit extra rendement.

Abbott Medical Nederland B.V.

Met ingang van 1 januari 2019 is Abbott Medical Nederland B.V. gevestigd te Veenendaal toegetreden tot de aangesloten ondernemingen. Deze werkgever is voor dertien werknemers die per 1 januari 2019 overgekomen zijn van Abbott B.V. aangesloten. Voor de overige werknemers heeft Abbott Medical Nederland B.V. een verzekeringsovereenkomst gesloten met Nationale-Nederlanden Levensverzekering N.V.

Evaluatie Governance software

In 2018 heeft het Fonds gebruik gemaakt van de tool OurMeeting van het bedrijf DocWolves.

BTW

Het Fonds doet aangifte van verlegde BTW over dienstverlening die het van buitenlandse partijen betreft. Voor het Fonds wordt deze aangifte verzorgd door een externe partij. In 2018 hebben het Fonds en NNIP afgesproken dat het Fonds over de dienstverlening van NNIP vanaf het tweede kwartaal geen BTW meer verschuldigd is. Dit is in lijn met de geldende regelgeving en rechtspraak. Daarnaast is AZL in gesprek met de belastingdienst om te bezien of de dienstverlening aan het Fonds gesplitst kan worden in twee overeenkomsten namelijk een contract voor de beschikbare premie regeling en een contract voor de DB-regeling. Dat kan inhouden dat het Fonds dan ook over de dienstverlening van AZL in het kader van de beschikbare premie regeling geen BTW verschuldigd is. Op 14 februari 2019 is de onderbouwing dat over de dienstverlening van AZL in het kader van de beschikbare premie regeling geen BTW verschuldigd is naar de Belastingdienst gestuurd.

Nettopensioenregeling

Met ingang van 1 januari 2015 wordt de nettopensioenregeling die door de werkgever is toegezegd voor het spaargedeelte uitgevoerd door het Fonds. De werkgever heeft het overlijdensgedeelte tijdens het deelnemerschap bij een verzekeraar ondergebracht. De regeling wordt zoveel mogelijk uitgevoerd conform de BPM-regeling. In 2018 is de wettelijke fiscale staffel aangepast in verband met de wijziging van de pensioenleeftijd naar leeftijd 68. De staffel in de nettopensioenregeling is niet aangepast. Het bestuur heeft aan DNB gevraagd of de nettoregeling nog steeds voldoet aan wettelijke criteria op het gebied van de staffel. DNB heeft dit per email bevestigd.

AVG en IT-beleid

De AVG is op 25 mei 2018 in werking getreden. Deze verordening vervangt de Wet bescherming persoonsgegevens en is ook van invloed op het Fonds. Montae heeft in november 2017 met het gehele bestuur een verkennende Awareness-sessie AVG gehouden. Concreet betekent het voor het fonds dat:

- Op 25 mei 2018 moeten beleid en uitvoering in harmonie zijn (initiële situatie op orde);
- Na 25 mei 2018 moet het fonds hebben geborgd dat de bedrijfsvoering AVG compliant is en blijft.

De AVG bevat scherpere regels voor het opslaan, gebruiken en verwerken van persoonsgegevens. Met de nieuwe wet wordt de privacy nog beter beschermd. De invoering van de AVG heeft er onder andere toe geleid dat het fonds een verwerkingsregister heeft en een datalekkenregister bijhoudt. Met de uitbestedingspartijen die persoonsgegevens van het Fonds verwerken zijn verwerkersovereenkomsten gesloten. Het Fonds heeft nog niet met alle uitbestedingspartijen een verwerkersovereenkomst gesloten. En het fonds heeft een Privacy Officer aangesteld. Deze functie is belegd bij de Privacy Officer van de werkgever.

Het pensioenfonds heeft besloten zich bij de implementatie van deze wetgeving te laten begeleiden door een externe partij en dit project tevens te combineren met het opstellen en implementeren van IT-beleid. In 2018 heeft het Fonds IT-beleid opgesteld. In 2018 is een start gemaakt met het toetsen van het IT-beleid van uitbestedingspartijen aan het IT-beleid van het Fonds. Aan de hand van de "gaps" uit deze toets worden in 2019 nadere afspraken gemaakt met uitbestedingspartijen.

Wet Waardeoverdracht klein pensioen

Per 1 januari 2019 is de Wet waardeoverdracht klein pensioen ingegaan. Deze wet maakt automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen naar de nieuwe pensioenuitvoerder van de deelnemer mogelijk. Hele kleine pensioenen (maximaal € 2 bruto per jaar) die ontstaan vanaf 2019 vervallen automatisch. Het bestuur heeft in 2018 vanwege de nieuwe wetgeving de volgende besluiten genomen, die vanaf 2019 ingaan.

Vervallen minipensioenen

Het Fonds kent geen hele kleine pensioenen dus de wetgeving is op dit punt niet van belang voor het Fonds.

Automatische waardeoverdracht klein pensioen

Het fonds gaat automatische uitgaande waardeoverdrachten van kleine pensioenen uitvoeren. Dit geldt zowel voor de kleine pensioenen die vanaf 2018 (zijn) ontstaan als de kleine pensioenen die vóór 2018 zijn ontstaan. Het bestuur heeft dit besluit genomen, omdat de kans op een periodieke uitkering vanaf pensioendatum, en daarmee het behoud van de pensioenbestemming, groter is wanneer kleine pensioenen worden samengevoegd. Ook is gekeken naar de kosten van een automatische uitgaande waardeoverdracht in vergelijking met de kosten die worden gemaakt wanneer het kleine pensioen niet wordt overgedragen.

IORP-II

De Implementatiewet van de IORP-richtlijn is op 13 januari 2019 in werking getreden. Het doel van de IORP II-richtlijn is het bevorderen van de verdere ontwikkeling van tweedepijlerpensioenen in de Europese Unie. De wet bevat bepalingen over informatieverstrekking en transparantie, sleutelfuncties (risicomanagement, actuariële functie en interne audit), een eigenrisicobeoordeling, uitbesteding, beloningsbeleid, ESG-aspecten, stresstest, de bewaarfunctie, internationale collectieve waardeoverdracht en bevoegdheden van en samenwerking tussen toezichthouders. Het bestuur heeft zich in 2018 gebogen over de aanstelling van sleutelfunctiehouders en –vervullers. Het bestuur zal in 2019 verdere invulling geven aan IORP II.

Sleutelfuncties

IORP II schrijft voor dat pensioenfondsen over bepaalde sleutelfuncties moeten beschikken. Dit zijn de risicobeheerfunctie, de interne auditfunctie en de actuariële functie. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen houderschap en vervuller (uitvoering). Zij hebben een toetsende rol bij de totstandkoming, uitvoering, monitoring en evaluatie van beleid. Het bestuur heeft voor een praktische invulling gekozen door de functies te beleggen binnen het bestuur.

Fondsdocumenten

Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN)

Eind december 2018 heeft het bestuur een geactualiseerde ABTN met als ingangsdatum 1 januari 2019 vastgesteld. Deze ABTN is eind december 2018 ingediend bij DNB.

Beleggingsplan 2018

Het beleggingsplan 2018 is een voortzetting van het beleggingsbeleid zoals dat in 2016 door het bestuur is vastgesteld en geïmplementeerd en ook in 2018 uitgevoerd blijft worden. De belangrijkste wijziging voor 2018 betreft de wijziging van de invulling van de matchingportefeuilles. De staatsobligaties zijn vervangen door rentederivaten in combinatie met liquide middelen.

Risicostrategie en beleid 2018

Het risicostrategie- en beleid wordt jaarlijks geactualiseerd, onder andere na uitvoering van de jaarlijkse risicoanalyse. Voor het beleidsdocument 2018 zijn geen grote wijzigingen benodigd. Wel is in 2018 vanuit IORP II een inhoudelijke discussie over het governance model voor risicomanagement (het zogenaamde Three Lines of Defence Model) noodzakelijk en dan met name over de rol van de risicomanagementcommissie en de invulling van de derde lijn. In het strategiedocument is nu opgenomen wat de kenmerken zijn van het Three Lines of Defence Model. Daarnaast is aangegeven hoe het Fonds momenteel invulling geeft aan het model en hoe hieraan invulling kan worden gegeven voor een Fonds dat de voornaamste taken heeft uitbesteed.

Pensioenreglement II

Per 1 januari 2018 is het pensioenreglement II geactualiseerd. Met ingang van 2018 is de pensioenleeftijd aangepast naar 68 jaar.

Communicatiebeleidsplan

Het communicatiebeleidsplan is in maart 2018 geactualiseerd naar de stand per die datum.

Integriteitsbeleid

Integriteit is een wezenlijk kenmerk van een professionele en betrouwbare organisatie. Het bevordert niet alleen de efficiëntie, de interne/externe transparantie en samenwerking, maar ook het vertrouwen. Het bestuur van het Fonds heeft op grond van artikel 19 van het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfondsen (hierna: Besluit FTK) een document integriteitsbeleid vastgesteld waarin het beleid is beschreven ter beheersing van de integriteitsrisico's die het Fonds loopt.

Incidentenregeling

Het Fonds heeft als uitwerking van het integriteitsbeleid een incidentenregeling vastgesteld. Onder een incident wordt verstaan een gebeurtenis die een ernstig gevaar vormt of kan vormen voor de beheerste en integere bedrijfsvoering van het Fonds en/of een gebeurtenis waarbij directe of indirecte financiële schade ontstaat door ontoereikende of falende interne processen, verbonden personen of systemen of door externe gebeurtenissen. Iedere verbonden persoon heeft een meldingsplicht voor incidenten. In 2018 is het document aangepast in verband met de inwerkingtreding van de AVG

Risicoparagraaf

Integraal risicomanagement

De wijze waarop het bestuur om gaat met integraal risicomanagement, het risicoraamwerk en de wijze waarop risicomanagement wordt ingeweven in de besturing van het Fonds is vastgelegd in een risicostrategie en risicobeleidsdocument. Een samenvatting van dit beleid is vastgelegd in de ABTN van het Fonds.

Risicobereidheid

Bij de realisatie van de doelstellingen van het Fonds wordt het bestuur geconfronteerd met risico's. Sommige risico's worden bewust gelopen en in andere situaties wil het Fonds een zo laag mogelijk risico lopen. Hierbij maakt het bestuur van het Fonds bewust onderscheid tussen financiële en niet-financiële risico's.

Financiële risico's

Het financieel beleid is onder te verdelen in premie-, toeslagen-, kortings- en beleggingsbeleid. Het bestuur heeft investment beliefs gedefinieerd die daarnaast fungeren als uitgangspunt voor het beleggingsbeleid. Op basis van deze beliefs vindt een periodieke ALM-studie plaats om nadere invulling te geven aan het toegestane risicobudget en de vaststelling van de strategische beleggingsportefeuille. De risicobereidheid van het bestuur ten aanzien van financiële risico's is behoudend.

Niet-financiële risico's

Ten aanzien van de niet-financiële risico's en maatregelen streeft het Fonds naar een kwalitatief hoogwaardige uitvoering van de organisatie van het Fonds, waarbij minimaal voldaan wordt aan de wet- en regelgeving. De risicobereidheid van het bestuur ten aanzien van de niet-financiële risico's is (zeer) laag.

Risicomanagementproces

Het integraal risicomanagementproces is het interactieve proces van:

STAP	Onderdeel	Toelichting
1	Risicostrategie	Het opstellen van de risicostrategie en hieraan gekoppeld de risicotolerantie en de risicobereidheid
2	Identificatie risico's	Jaarlijkse update van de integrale risicoanalyse. Welke risico's hebben een hoge mate van prioriteit en worden het komende jaar opgepakt?
3	Bepalen en implementeren van beleid	Wat zijn de normen en beheersmaatregelen? Zijn er nieuw vastgestelde normen en beheersmaatregelen die moeten worden geïmplementeerd?
4	Monitoring en rapportage	Hoe wordt er over risico's gerapporteerd en op welke wijze vindt de monitoring plaats?

In de beleggingscommissie wordt specifiek aandacht besteed aan de financiële risico's. De risicomanagementcommissie houdt alle niet-financiële risico's in de gaten. De rapportage vindt op kwartaalbasis plaats. Hiervoor wordt informatie verzameld, worden de (niet-) reguliere rapportages (waaronder de SLA en ISAE 3000/3402 rapportages) van de uitbestedingspartijen getoetst en vindt er periodiek

overleg met de uitbestedingspartijen plaats over relevante ontwikkelingen. De risicorapportages worden opgesteld in de beleggings- en risicomanagementcommissie en worden toegelicht in de eerstvolgende bestuursvergadering. Met de rapportage verkrijgt het Fonds op integrale wijze management-informatie en weet hiermee prioritering aan te brengen in de strategische jaaragenda. Tevens worden de coördinatie van de verantwoording van de risicobeheersing en de actuele ontwikkelingen naar het bestuur verzorgd door de risicomanagementcommissie.

Het Fonds is zich ervan bewust dat naast het toedelen van verantwoordelijkheden ook de risicocultuur of het risicobewustzijn een kritische succesfactor is in het uitvoeren van integraal risicomanagement. De risicocultuur wordt doorlopend door het Fonds benoemd en uitgedragen in de evaluatiegesprekken die het Fonds houdt, de controle van het Fonds op de naleving van de processen en door risicobewustzijn een vast onderwerp te maken in de jaarlijkse bestuursevaluatie. Daarnaast worden te nemen besluiten expliciet getoetst aan de risicohouding, doelstelling, en missie en visie van het Fonds. In de beslisdocumenten is een risicoparagraaf opgenomen waarin alle risico's zijn genoemd.

In 2018 heeft het Fonds doorgebouwd op de verbeteringen die in 2016 en 2017 zijn ingevoerd in het systeem van risicomanagement. De risico's worden gekwantificeerd aan de hand van de vastgestelde risicowaarderingschalen voor de financiële en niet-financiële impactschalen. Het Fonds heeft de AVG-wetgeving geïmplementeerd en IT-beleid opgesteld. Eind 2018 is gestart met het toetsen van het IT-beleid van uitbestedingspartijen aan het IT-beleid van het Fonds.

Risico's 2018

Als basis voor het indelen van de risico's worden de FOCUS-risico's (voorheen het FIRM-model) van De Nederlandsche Bank gebruikt. Het beleid is onderverdeeld in financieel en niet-financieel. In de volgende tabel worden voor alle verschillende risicocategorieën de belangrijkste ontwikkelingen en maatregelen over 2018 beschreven. Indien het risico niet wordt geaccepteerd, zijn aanvullende maatregelen vastgesteld:

Risicocategorie	Belangrijkste ontwikkelingen 2018	Ontwikkelingsrisico	Aanvullende maatregel?
Matching/rente	In 2018 is het swap-staat spreadrisico verkleind door de invulling met staatsobligaties te verkleinen en de posities naar derivaten te verhogen. In 2018 zijn de rapportages o.a. op de effectiviteit van de renteafdekking verder verbeterd.	De impact van het renterisico is in 2018 vergelijkbaar gebleven. Het huidige risiconiveau wordt geaccepteerd.	Voor 2019 blijft Central Clearing een aandachtspunt. Daarnaast is het beëindigen van het opkoopbeleid ECB een aandachtspunt, evenals de invoering van een nieuwe risicovrijrente (ESTER).
Marktrisico	In 2018 was er sprake van een overweging van de returnportefeuille. Dit is in 2018 gecorrigeerd door de premiestortingen te beleggen in de matchingportefeuille.	Ten opzichte van 2017 is het marktrisico in totaliteit hetzelfde gebleven. Het Fonds houdt rekening met een correctie in aandelen in verband met de relatief hoge waardering. Het pensioenfonds is een lange termijn belegger en heeft bewust gekozen voor dit risicoprofiel.	Het Fonds blijft de verhouding tussen de matching- en returnportefeuille door marktbevingen monitoren.

Risicocategorie	Belangrijkste ontwikkelingen 2018	Ontwikkelingsrisico	Aanvullende maatregel?
Kredietrisico	In 2018 is het spreadrisico vanuit staatsobligaties verkleind door de staatsobligaties te vervangen door renteswaps en liquide middelen.	Het kredietrisico als geheel is kleiner geworden ten opzichte van 2017 door de vervanging van staatsobligaties door renteswaps. Het pensioenfonds is een lange termijn belegger en heeft bewust gekozen voor dit risicoprofiel.	In 2019 wordt nader onderzoek gedaan naar mogelijkheden om de invulling van de vastrentende waarden in de returnportefeuille te vereenvoudigen.
Verzekeringstechnisch risico	In 2017 is de afwikkeling van het herverzekeringcontract van Centraal Beheer Achmea gestart. Vanwege het uitloopten risico ten aanzien van arbeidsongeschiktheid, kan per 31 december 2018 de definitieve vaststelling van de winstdeling worden vastgesteld. In 2017 heeft het Fonds een voorschot op de winstdeling ontvangen. Daarnaast zijn in 2018 de sterftegrondslagen geactualiseerd.	Het verzekeringstechnisch risico is als geheel gelijk gebleven. Het huidige risico wordt geaccepteerd.	In 2019 zal het pensioenfonds zich voorbereiden op de definitieve vaststelling van het resultaat op arbeidsongeschiktheid per 31 december 2018.
Omgevingsrisico	In 2018 is het Fonds uit herstel gekomen. De afhankelijkheid van de sponsor blijft groot door het relatief lage renteniveau wat zorgt voor een absoluut hoge kostendekkende premie voor de werkgever.	Het omgevingsrisico is als geheel gelijk gebleven. Het huidige risico wordt geaccepteerd.	Nieuwe wetgeving blijft aandacht vragen (IORP II).
Operationeel risico	De vereenvoudigde vermogensbeheerstructuur heeft geleid tot een verlaging van het operationele risico, maar blijft een aandachtspunt bijvoorbeeld de processen bij custodian Northern Trust. De continuïteit van het bestuur blijft een aandachtspunt. Leden van het VO nemen deel aan de commissievergaderingen met als doel het vormen van een pool met kandidaat-bestuursleden.	Het operationeel risico is als geheel gelijk gebleven.	Permanente aandacht vanuit het bestuur voor de continuïteit blijft noodzakelijk. Ook de operationele vermogensbeheerprocessen blijven de aandacht houden.
Uitbestedingsrisico	In 2018 is de verhoging van de pensioenleeftijd naar 68 jaar administratief geïmplementeerd.	Het uitbestedingsrisico is als geheel gelijk gebleven. Het huidige risiconiveau wordt geaccepteerd.	Geen.

Risicocategorie	Belangrijkste ontwikkelingen 2018	Ontwikkelingsrisico	Aanvullende maatregel?
IT-risico	In 2018 is de AVG geïmplementeerd. Daarnaast heeft het Fonds IT-beleid opgesteld, en is gestart met een toets van het IT-beleid van uitbestedingspartijen aan het IT-beleid van het Fonds.	Met de toegenomen digitalisering, is cyberrisico een groeiend IT-risico. Het IT-risico is als geheel ongewijzigd. Het huidige risiconiveau wordt door het Fonds niet geaccepteerd.	Het Fonds zal in 2019 de toets van het IT-beleid afronden en opvolging geven aan eventuele bevindingen die hieruit volgen bij uitbestedingspartijen.
Integriteitsrisico	Er zijn geen bijzonderheden. Er is een compliance officer aangesteld. De gedragscode is aanwezig en actief gecontroleerd voor bestuur en commissies. Het Fonds heeft aanvullende controles uitgevoerd in het kader van de Sanctiewetgeving.	Het integriteitsrisico is ongewijzigd. Het huidige risiconiveau wordt geaccepteerd.	In 2019 wordt de SIRA geactualiseerd
Juridisch risico	In 2018 heeft het Fonds aandacht besteed aan de implementatie van IORP II en AVG.	Het juridisch risico is ongewijzigd. Het huidige risiconiveau wordt geaccepteerd.	Nieuwe wetgeving blijft aandacht vragen, met name de afronding van de implementatie van AVG en de verdere uitwerking van de eisen van IORP II.

Ten aanzien van uitbestede activiteiten:

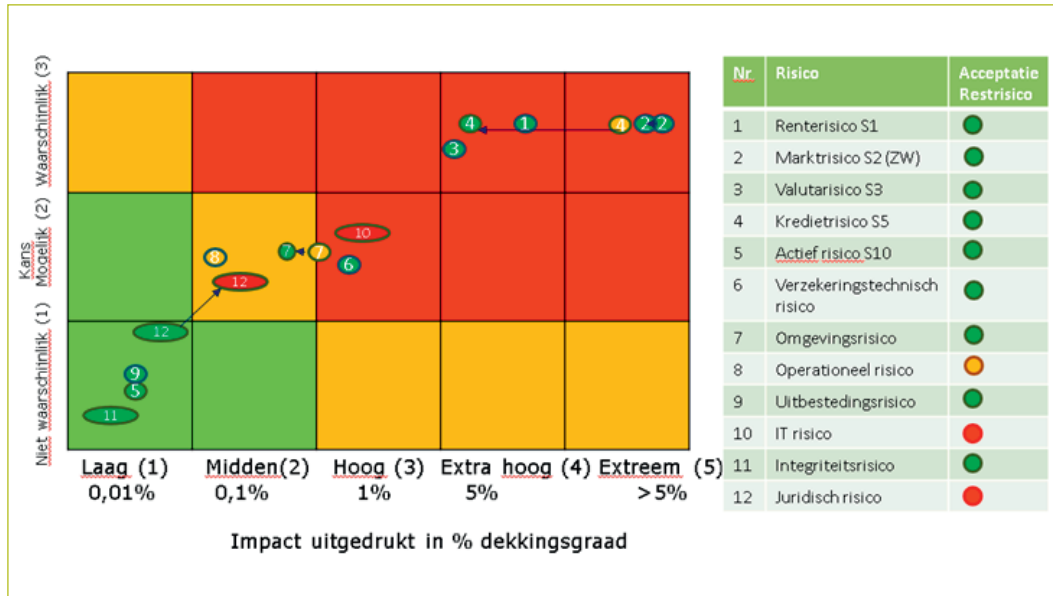
- In de risicomanagementcommissie worden de Service Level Agreement-rapportages van de administrateur, de uitvoerder van de beschikbare premieregeling en het bestuursbureau besproken. Naar aanleiding van deze rapportages is bij de uitbestedingspartijen aanvullende informatie opgevraagd.
- Daarnaast beoordeelt het pensioenfonds jaarlijks de interne beheersingsrapportages (ISAE 3000/3402) van drie grote uitbestedingspartijen, voor 2018 zijn dit de administrateur, de vermogensbeheerder en de custodian. Uit de rapportages zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen.
- De vermogensbeheerder wordt uitgenodigd op de vergaderingen van de beleggingscommissie om haar werkwijze te kunnen toelichten.
- Conform het uitbestedingsbeleid worden alle uitbestedingspartijen periodiek geëvalueerd. Dit heeft er onder andere toe geleid dat extra besparingsmogelijkheden voor de vermogensbeheerkosten zijn gerealiseerd.

Financieel crisisplan

Het Fonds heeft in 2016 haar crisisplan geactualiseerd. Doel van een crisisplan is dat het bestuur vooraf beschrijft welke crisismaatregelen beschikbaar zijn, wat de impact van deze maatregelen is en welke procedures doorlopen moeten worden. Zodoende kan het bestuur slagvaardig opereren wanneer een crisissituatie daadwerkelijk optreedt. Het crisisplan is opgenomen in de ABTN.

Uitkomsten jaarlijkse risicoanalyse 2018

De uitkomsten van de jaarlijkse risicoanalyse zijn grafisch als volgt weer te geven:

De analyse leidt tot de volgende aandachtspunten van het fonds in 2019:

- Implementatie van de wijzigingen in pensioenwetgeving a.g.v. IORP II, met name het opzetten en inrichten van sleutelfuncties.
- Uitwerken risicoanalyse IT-risico.
- Updates SIRA

Ten aanzien van het beleggingsrisico, actuariel risico en renterisico zijn de ontwikkelingen en het beleid samengevat als volgt:

Beleggingsrisico

Aan de hand van een ALM-studie heeft het Fonds een beleggingsbeleid vastgesteld en geïmplementeerd in 2016. Diverse economische scenario's zijn onderzocht en daarbij is gekeken naar de samenhang tussen de ontwikkelingen in de beleggingen, de pensioenverplichtingen, het premiebeleid en het Vereist Eigen Vermogen. Het Fonds kent geen toeslagbeleid. Het Fonds heeft gekozen voor een vereenvoudigde vermogensbeheerstructuur, waarbij zowel voor de matching- als de returnportefeuille belegd wordt in veelal passieve beleggingsfondsen.

Actuariel risico

Ultimo 2018 hanteert het Fonds de overlevingskansen gepubliceerd door het Actuariel Genootschap (AG Prognosetafel 2018). In 2018 is een nieuwe AG Prognosetafel gepubliceerd.

Door toepassing van de meest actuele informatie over overlevingskansen en door de herverzekering van het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico wordt het verzekeringstechnisch risico voor het fonds beheerst.

Renterisico

Het Fonds heeft een jong deelnemersbestand, waardoor de financiële situatie van het Fonds gevoelig is voor wijzigingen in de marktrente. Het Fonds heeft een dynamisch renteafdeckingsbeleid wat nader wordt toegelicht in het jaarverslag bij de ontwikkeling van de beleggingen. In 2018 zijn de staatsobligaties vervangen door rentederivaten in combinatie met liquide middelen. In 2018 is het dynamische renteafdeckingsbeleid geëvalueerd, en besloten tot voortzetting hiervan.

Uitvoeringskosten

Het bestuur onderschrijft de Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie.

Het Fonds werkt met een fondsbegroting waarbij elk kwartaal een inzicht wordt verkregen hoe de kosten zich verhouden tot het budget. Per dienstverlener zijn vaste prijsafspraken gemaakt over het vaste pakket van taken. Ad hoc taken worden vooraf geoffreerd en vastgesteld.

Uitvoeringskosten per deelnemer

De door het Fonds gemaakte uitvoeringskosten worden volledig bij de aangesloten entiteiten in rekening gebracht. Dit neemt niet weg dat de uitvoeringskosten onderdeel uitmaken van de totale door werkgever en werknemers op te brengen kostendekkende jaarpremie en daarmee moeten worden gepresenteerd. Hieronder zijn ook kosten voor werkzaamheden die het Fonds specifiek heeft uitgevoerd op verzoek van de werkgever.

Door de continue aandacht van het bestuur en ondanks de nog steeds zwaarder wordende eisen van de wetgever en toezichthouders bedroegen de uitvoeringskosten (uitgezonderd kosten vermogensbeheer, deze kosten komen wel volledig voor rekening van het Fonds) per deelnemer in euro's € 657,- in 2018 (2017: € 636,-). Hierbij is het aantal deelnemers de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden, conform de Aanbevelingen van de Pensioenfederatie. De totale uitvoeringskosten voor het Fonds zijn gestegen. Zou je de uitvoeringskosten delen door het totaal aantal deelnemers, inclusief slapers, dan zouden de kosten per deelnemer in euro's € 400,- (2017: € 388,-) zijn.

Kosten vermogensbeheer als percentage van het belegd vermogen

De kosten van het vermogensbeheer bestaan uit verschillende componenten. Naast de kosten van het beheer van de beleggingen zelf, de zogenaamde beheerkosten of management fees, is er ook sprake van administratieve kosten, custodian kosten, broker kosten, eventuele belastingen, kosten die gepaard gaan met bijvoorbeeld het afdekken van risico's en transactiekosten. Niet alle kosten zijn direct zichtbaar. Kosten die bijvoorbeeld gemaakt worden voor het uitvoeren van transacties, de zogenaamde broker kosten, of kosten die gemaakt worden voor het bewaren van de beleggingen, het bewaarloon, zijn direct zichtbaar. Transactiekosten en de kosten voor het beheren van de beleggingen binnen elk beleggingsfonds worden verwerkt in de koers van het Fonds. Deze zijn dus niet direct zichtbaar. De vermogensbeheerder heeft alle kosten getracht inzichtelijk te maken. Dit heeft wat betreft de transactiekosten plaatsgevonden op basis van schattingen.

De transactiekosten kunnen op twee niveaus bekeken worden. Het Fonds belegt in beleggingsfondsen. Er is dus sprake van transactiekosten die gemaakt worden binnen de fondsen en transactiekosten die gemaakt worden als fondsen worden aangekocht dan wel verkocht. De transactiekosten van de onderliggende beleggingen binnen de fondsen zijn veelal verwerkt in de koers die betaald of ontvangen wordt. Om deze reden kan hier alleen een inschatting van gemaakt worden. De inschatting is gebaseerd op de werkelijke transactievolumes binnen de beleggingsfondsen en de bied-laag koersen voor de verschillende beleggingscategorieën. In internationale context bestaat er nog geen eenduidige definitie van de totale kosten.

De totale kosten van het vermogensbeheer van zowel de beleggingen voor risico pensioenfonds als voor de beleggingen voor risico deelnemers bedragen (inclusief de schatting voor de transactiekosten binnen de fondsen) € 1.221 (2017: € 1.092). In een percentage van het totale vermogen bedragen de kosten 0,31% (2017: 0,31%) per jaar. Dit percentage kan in grote lijnen uitgesplitst worden naar de volgende kostensoorten:

2018

	Beheer- kosten	Transactie- kosten excl.- aan- en verkoop- kosten	Transactie- kosten aan- en verkoop- kosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie				
Vastgoed	0	0	0	0
Aandelen	161	0	14	175
Vastrentende waarden	655	141	160	956
Commodities	0	0	0	0
Overige beleggingen	0	0	0	0
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	816	141	174	1.131
Overige vermogensbeheerkosten				
Bewaarloon	37			37
Overige kosten	53			53
Totaal overige vermogensbeheerkosten	90			90
Totaal kosten vermogensbeheer				1.221

2017

	Beheer- kosten	Transactie- kosten excl.- aan- en verkoop- kosten	Transactie- kosten aan- en verkoop- kosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie				
Vastgoed	0	0	0	0
Aandelen	171	0	14	185
Vastrentende waarden	609	54	146	809
Commodities	0	0	0	0
Overige beleggingen	0	0	0	0
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	780	54	160	993
Overige vermogensbeheerkosten				
Bewaarloon	42			42
Overige kosten	57			57
Totaal overige vermogensbeheerkosten	99			99
Totaal kosten vermogensbeheer				1.092

Kosten	2018	2017
Management fee	0,21%	0,22%
Overige kosten	0,02%	0,03%
Subtotaal	0,23%	0,25%
Transactiekosten	0,08%	0,06%
Totale kosten procentueel ¹⁾	0,31%	0,31%

Ten opzichte van vorig jaar zijn de belangrijkste ontwikkelingen:

- Over 2018 is er sprake van een rentedaling. De matchingportefeuille stijgt hierdoor in omvang.
- Over 2018 daalt de waarde van de returnportefeuille en alle onderliggende beleggingscategorieën. Omdat de vermogensbeheerkosten voor dit deel van de portefeuille zijn uitgedrukt in basispunten van het vermogen, geldt dat er in 2018 sprake is van een stijging in absolute omvang van de vermogensbeheerkosten van de returnportefeuille.

Communicatie en overleg

Communicatiecommissie

Het bestuur heeft een mandaat opgesteld waarbinnen de communicatiecommissie kan opereren. De communicatiecommissie draagt zorg voor het voorbereiden en uitvoering laten geven aan het communicatiebeleid.

De communicatiecommissie heeft zich in 2018 vooral beziggehouden met:

- de website;
- het UPO 2018;
- de invulling van het communicatiebeleidsplan 2018;
- het voorbereiden van en uitvoering geven aan de Nieuwsbrief en de Newsflash;
- de communicatie met/ vanuit NN IP;
- de communicatie van AZL;
- de communicatie aan de deelnemers, met name over de wijziging van de pensioenleeftijd;
- de communicatie inzake de Wet verbeterde premieregeling;
- de aanpassing van Pensioen 1-2-3

Communicatie met deelnemers

Nieuwsbrief/Newsflash

Het beleid van het Fonds is om één keer per jaar een Newsflash uit te brengen (in het eerste kwartaal) en een Nieuwsbrief te versturen (in het najaar).

In januari 2018 is een Newsflash uitgebracht. In deze editie is onder andere aandacht gegeven aan:

- wel of niet meedoen aan de nettopensioenregeling;
- franchise en grensbedragen 2018;
- wijziging van de pensioenleeftijd naar leeftijd 68;

1) Procentueel ten opzichte van het vermogen

- keuze voor een vaste of variabele uitkering in de beschikbare premie regeling;
- financiële positie van het Fonds;
- terugblik op feit en fabelcampagne die met de werkgever in 2017 is gehouden.

In september 2018 is een Nieuwsbrief uitgebracht. In deze nieuwsbrief is onder andere aandacht besteed aan:

- korte berichten over wettelijke wijzigingen;
- interview met het nieuwe lid van het verantwoordingsorgaan Jaap Verweij;
- interview met het bestuurslid Mathieu Willemsen;
- artikel over gevolgen voor AMO-medewerkers op het gebied van pensioen;
- hoofdpunten jaarverslag 2017;
- financiële gang van zaken.

Wet verbeterde premieregeling en communicatie

Het bestuur heeft besloten aan te sluiten bij de standaardcommunicatie van NNIP. NNIP past de website portal aan op de nieuwe wetgeving. Het Fonds heeft begin 2018 een brief aan alle (voormalige) deelnemers verzonden over de wijzigingen in verband met de Wet verbeterde premieregeling. Deelnemers ontvangen vijftien jaar voor hun pensioenrichtdatum een brief waarin verschillende keuzes zijn aangegeven. Deze brief is toegespitst op de wijze van beleggen waar de (gewezen) deelnemer voor heeft gekozen. Vervolgens wordt om de vijf jaar deze informatie herhaald.

De (gewezen) deelnemers die begin 2018 minder dan 15 jaar voor hun pensioenrichtdatum zitten, hebben reeds een brief ontvangen. Het bestuur ziet er op toe dat de administratie tijdig overgaat tot verzending van de brieven. Ook in de Newsflash van januari 2018 is opnieuw aandacht geschonken aan de genoemde wet.

Overleg met betrokken partijen en organen

Administrateur AZL N.V.

In mei 2017 is de nieuwe administratieovereenkomst met AZL ondertekend. Op 10 januari 2019 heeft een evaluatie van AZL over 2018 plaatsgevonden. Het bestuur heeft aangegeven dat er geen grote issues hebben plaatsgevonden maar vraagt AZL wel te blijven mee te denken met kostenbeheersing en te letten op de het niveau van dienstverlening.

Elips Life

Met ingang van 1 januari 2017 heeft het Fonds een herverzekeringsovereenkomst voor de verzekering van het overlijdensrisico en het premievrijstellingsrisico bij arbeidsongeschiktheid met Elips Life gesloten.

Werkgever

Het Fonds en de werkgever hebben in 2018 diverse malen contact gehad. Er is voornamelijk aandacht besteed aan:

- de aansluiting van Abbott Medical Nederland B.V. voor een beperkte groep medewerkers per 1 januari 2019;
- de inwerkingtreding van de 80-80-100 regeling per 1 januari 2019;
- de aflopende termijn van het lid namens de werkgever in het verantwoordingsorgaan.
- de conceptuitvoeringsovereenkomst vanaf 2019.

Verantwoordingsorgaan (VO)

Het bestuur legt aan het VO verantwoording af over het gevoerde beleid middels het jaarverslag en de reguliere vergaderingen. In 2018 zijn diverse adviesaanvragen besproken. Het betreft adviesaanvragen over:

- de feitelijke premie en premiecomponenten;
- Communicatiebeleidsplan;
- De Uitvoeringsovereenkomst met Abbott per 1 januari 2019.

Het VO heeft een positief advies gegeven op de voorgenomen besluiten van het bestuur van het Fonds.

Het oordeel van het VO over boekjaar 2018 is eveneens opgenomen in dit bestuursverslag. De reactie van het bestuur is aansluitend opgenomen.

De Nederlandsche Bank (DNB)

In 2018 is er een aantal malen schriftelijk contact geweest met DNB. Daarnaast heeft er een gesprek plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van het Fonds en DNB. Dit gesprek heeft plaatsgevonden in het kader dat DNB eens in de twee jaar een relatiegesprek wenst met een T2-fonds. Het doel van het gesprek was om inzicht te krijgen in hoe het fonds bepaalde zaken oppakt. En daarnaast de relatie met elkaar aan te halen om zo de lijnen kort te houden zodat in de toekomst makkelijker bepaalde zaken met elkaar besproken kunnen worden. Het bestuur heeft het gesprek als prettig ervaren. DNB heeft aangegeven dat het Fonds de zaken netjes op orde lijkt te hebben. Bijzonder positief was DNB over de feit of fabelcampagne die het Fonds samen met de werkgever in 2017 heeft gehouden. Ook voor 2019 heeft het bestuur van DNB een uitnodiging gehad voor een gesprek. Dit gesprek vindt plaats in op 18 april 2019.

Er zijn geen boetes of dwangsommen door DNB aan het Fonds opgelegd.

AFM

Het Fonds heeft meegedaan aan een onderzoek van de AFM inzake keuzebegeleiding bij een beschikbare premie regeling. Het onderzoek heeft daarom als doel om inzicht te krijgen in de ontwikkelingen in de markt en in hoe pensioenfondsen hun deelnemers bij het voorlopige keuzemoment, het maken van een actieve keuze tussen een vastgestelde en een variabele uitkering, begeleiden. Daarnaast wil de AFM inzicht krijgen in hoe pensioenfondsen omgaan met de informatie-inwinning ten behoeve van de advisering van deelnemers met beleggingsvrijheid. De AFM constateert dat het Fonds voldoet aan wetgeving, maar dat het Fonds in januari 2018 nog niet geheel op orde was en dus een korte periode in overtreding was.

Financiële ontwikkelingen

Financieel klimaat (bron: BMO)

Deze paragraaf geeft de visie weer van BMO (de beheerder van de matchingportefeuille van het pensioenfonds, de uitvoerder van het totale beleggingsmandaat en performancemeter), op de ontwikkeling van de beleggingen in 2018 en de vooruitzichten voor 2019.

Marktontwikkelingen 2018

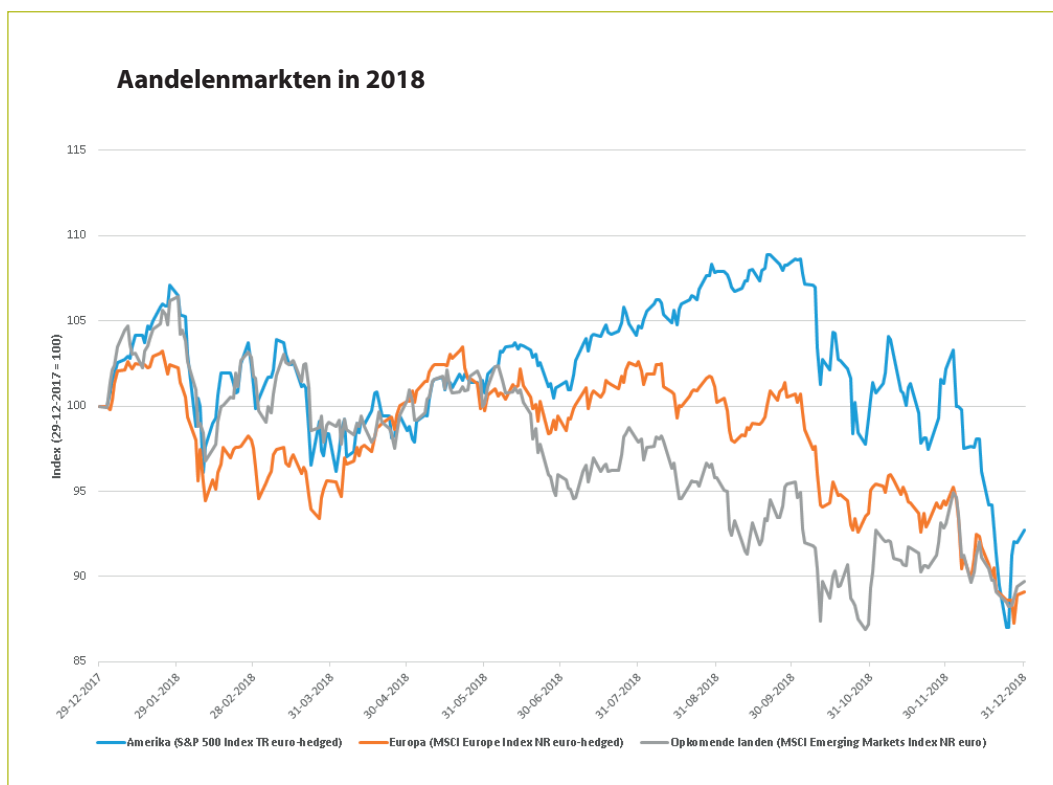
Na een sterk 2017 gingen aandelenmarkten ook goed van start in 2018. De eerste zorgen die al snel kwamen opzetten, waren over een handelsoorlog tussen de VS en China toen de VS de eerste tarieven op staal en aluminium afkondigden. In de maanden daarna zorgden sterke economische cijfers voor de VS ervoor dat de Federal Reserve (Fed) in juni de rente kon verhogen met als vooruitzicht nog twee verdere renteverhogingen voor de rest van het jaar. Europese aandelenmarkten konden echter niet profiteren van de sterke Amerikaanse cijfers vanwege de zorgen over de Italiaanse begrotingsplannen door de nieuwe regering, die tekorten lieten zien die

hoger uitkwamen dan de limieten gesteld door de EU. Het renteverskil tussen Italiaanse en Duitse staatsobligaties nam fors toe, maar de schade bleef beperkt tot Italië.

Het venijn van 2018 zat hem echter in de staart. December was de slechtste maand voor aandelen in 10 jaar. De combinatie van renteverhogingen door de Fed, zwakke economische cijfers uit China, een scherpe daling van het ondernemersvertrouwen in de EU en geopolitieke onzekerheden (Brexit, Italiaanse begroting, gele hesjes in Frankrijk en de continue dreiging van een handelsoorlog) waren te veel en aandelenmarkten daalden fors, met name in de dagen voor Kerst.

Aandelen in opkomende markten hadden een relatief zwaar jaar tot december. Grote problemen in enkele landen (Turkije, Argentinië) en de zorgen om een groeivertraging van China zorgden voor een negatief klimaat voor opkomende markten. Opvallend genoeg daalden de aandelen in opkomende markten in december niet zo fors als andere markten en waren de verliezen over het gehele jaar uiteindelijk in lijn met die van ontwikkelde markten.

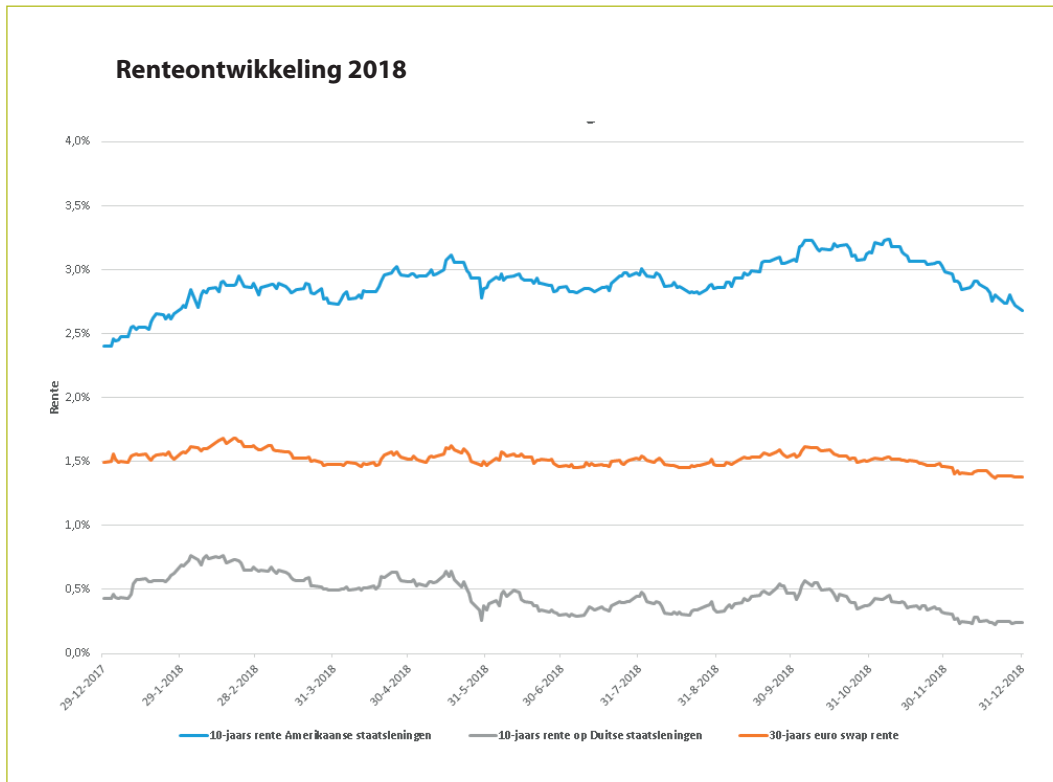
Amerikaanse aandelen verloren over 2018 ruim 7% (S&P 500 index euro-hedged), terwijl Europese aandelen bijna 11% verloren (MSCI Europe Index euro-hedged) en opkomende markten 10% verloren (MSCI Emerging Markets Index in euro). De aandelenportefeuille van het pensioenfonds behaalde in 2018 een rendement van -4,37% (unhedged).

Bron: Bloomberg, BMO Global Asset Management

De rente op 10-jaars Duitse staatsleningen bewoog het gehele jaar in een bandbreedte tussen 0,8% en 0,2%. De rente steeg in eerste instantie naar bijna 0,8% maar daalde halverwege het jaar onder invloed van de Italiaanse begrotingscrisis tot 0,3% om het jaar te sluiten op 0,24%. De voor Nederlandse pensioenfonds belangrijke 30-jaars euro swaprente vertoonde eenzelfde verloop en daalde over 2018 van 1,50% naar 1,38%.

De rente op 10-jaars staatsleningen in Amerika steeg gestaag onder invloed van de renteverhogingen van de Fed. En hoewel de Amerikaanse rente vanaf begin november ook in een dalende trend terecht kwam (de voorziene renteverhogingen van de Fed werden in twijfel getrokken) sloot deze uiteindelijk toch hoger dan aan de start van het jaar.

Bron: Bloomberg, BMO Global Asset Management

Vooruitzichten 2019

Gedurende 2018 is het wereldwijde economische plaatje er beduidend minder goed uit komen te zien. De economische groei loopt terug, voornamelijk onder invloed van teruglopende industriële productie. De Chinese economie lijkt nu toch structureel genoeg te moeten nemen met lagere groei. De schulden in China lopen steeds hoger op en van steeds meer leningen lijkt het zeker dat deze niet meer afgelost zullen worden. De beproefde methode van de Chinese overheid om de Chinese economie te stimuleren door het verder opvoeren van nieuwe leningen lijkt uitgewerkt. Daarnaast valt nu ook de groei van de consumentenbestedingen in China terug. Daar komt bovendien de negatieve impact van de handelsoorlog met de VS nog bij.

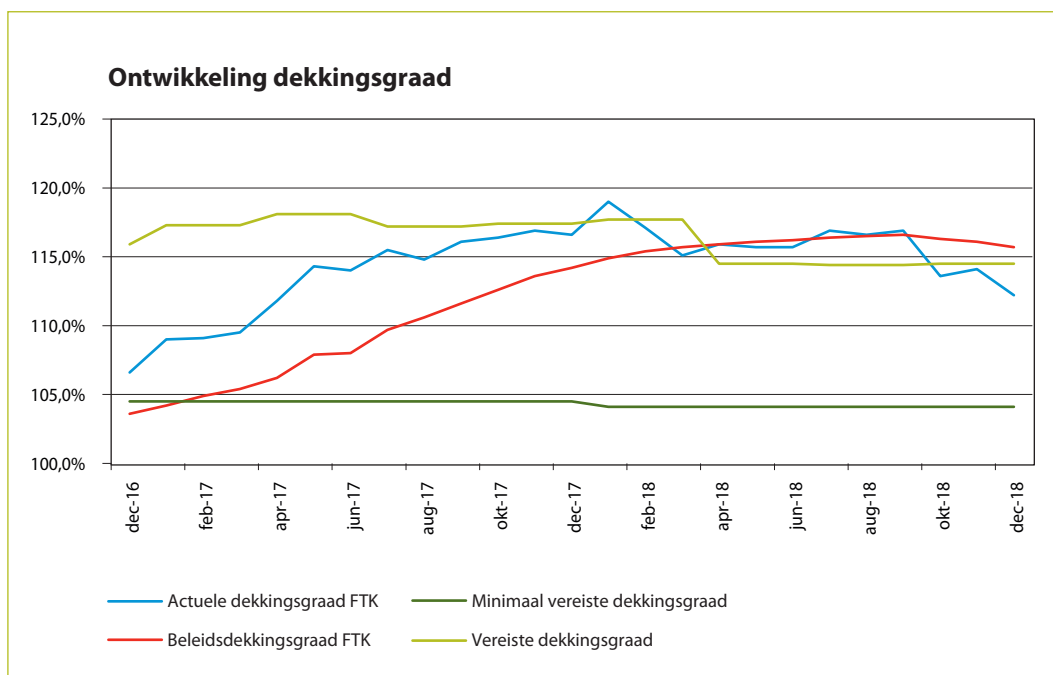
Ook in Europa zijn de verwachtingen duidelijk minder positief gestemd dan een jaar geleden. De Duitse economie, jarenlang de motor van de Europese economie, lijkt met een terugval in de groei te maken te krijgen.

Toch verwachten wij op korte termijn geen recessie. Hoewel de zorgen toenemen, draait de Amerikaanse economie nog altijd op volle toeren. De winsten van het bedrijfsleven zijn hoog en de werkgelegenheid ligt op historisch lage niveaus. Daarnaast verwachten wij ook in Europa een herstel van het zwakke laatste kwartaal van 2018. De wereldwijde economie lijkt nog altijd in een laat-cyclische fase te zitten en dit zal in onze ogen in 2019 nog aanhouden.

Ontwikkeling dekkinggraad

De dekkinggraad geeft aan in hoeverre het Fonds in staat is om aan haar (toekomstige) pensioenverplichtingen te voldoen. Met de invoering van het nieuwe Financieel Toetsingskader (nFTK) is ook de beleidsdekkinggraad ingevoerd waarmee de financiële positie van het Fonds wordt beoordeeld. De beleidsdekkinggraad is het gemiddelde van de actuele dekkinggraden over de laatste twaalf maanden. De actuele en de beleidsdekkinggraad bedroegen respectievelijk 116,7% en 114,2% per 1 januari 2018. In de berekening van de dekkinggraad en het Vereist Vermogen wordt naast de verplichtingen en het vermogen uit de basisregeling (risico fonds), ook rekening gehouden met verplichtingen en het vermogen uit de excedentregeling (risico deelnemers).

Onder het nFTK bedraagt de actuele dekkinggraad 112,0% en de beleidsdekkinggraad 115,7% ultimo 2018. De gedaalde rente in combinatie met de niet-volledige renteafdekking en de negatieve rendementen op de aandelenmarkten in Q4 zorgen in 2018 voor een daling van de actuele dekkinggraad. De beleidsdekkinggraad is gestegen door de hogere (actuele) dekkinggraad in eerste drie kwartalen van 2018. De vereiste dekkinggraad behorende bij de strategische beleggingsmix daalt over 2018 van 117,6% naar 114,1%. De daling van de vereiste dekkinggraad komt voort uit de aanpassing van de matchingportefeuille, waarbij staatsobligaties zijn vervangen door renteswaps en liquide middelen met een lager kredietrisico tot gevolg.. De vereiste dekkinggraad verschilt per pensioenfonds en is afhankelijk van de samenstelling van de beleggingen, ontwikkelingen op de financiële markten en het deelnemersbestand. De ontwikkeling van de dekkinggraad gedurende de afgelopen 2 jaar ziet er als volgt uit:

Bron: gerapporteerde cijfers aan DNB

De volgende grafiek toont de marktrentecurve en de UFR-curve per eind 2017 en eind 2018. In de grafiek is de stijging van de rente over 2017 zichtbaar. Nog steeds bevinden rentes zich op een historisch laag niveau. Het bestuur houdt er in het dynamische renteafdeckingsbeleid rekening mee dat de rentes de komende tijd laag kan blijven en dat op de lange termijn de rentes naar een hoger niveau zullen groeien.

Herstelplan

In 2015 is het pensioenfonds in een tekortsituatie beland. Het pensioenfonds is verplicht om het herstelplan jaarlijks te actualiseren. Dit betreft de actualisatie van het herstelplan per 31 december 2017. Het geactualiseerde herstelplan moest uiterlijk 1 april 2018 bij DNB worden ingediend. Uit de actualisatie bleek dat het Fonds naar verwachting ultimo 2018 al uit herstel is. Het fonds is in staat zelf te herstellen, er zijn geen aanvullende maatregelen nodig. Vanuit het herstelplan is af te leiden dat het herstel voornamelijk voortkomt uit:

- Verwachte beleggingsrendementen;
- Positief effect van de solvabiliteitsopslag in de premie.

Op 18 mei 2018 is DNB akkoord gegaan met het ingediende herstelplan. Op 31 maart 2018 is de beleidsdekkingsgraad precies gelijk aan het feitelijk vereist vermogen waardoor het Fonds uit herstel is.

Ontwikkeling beleggingsportefeuille

De returnportefeuille heeft over 2018 een absoluut negatief rendement behaald van 8,0% en heeft hiermee beperkt slechter gepresteerd dan de benchmark. Op de matchingportefeuille is een positief rendement gerealiseerd van 5,2%. Het rendement van de totale portefeuille kwam uit op -1,1%. Deze rendementen zijn berekend na aftrek van de in de fondsen berekende vermogensbeheerkosten.

Tabel 1: Werkelijke verdeling Matchingportefeuille en Returnportefeuille

	Per 31/12/2017	Per 31/12/2018	Strategische gewing
Matching (LDI) portefeuille	49,8%	55,9%	54%
Returnportefeuille	50,2%	44,1%	46%

Performance

In tabel 2 is de performance van de beleggingsportefeuille weergegeven.

Rendement 2018	Portefeuille	Benchmark
Matchingportefeuille	5,2%	5,2%
Returnportefeuille	-8,0%	-7,9%
Totale portefeuille	-1,1%	-1,0%

Toelichting

Het absolute negatieve rendement van 1,1% ontstaat door een combinatie van de volgende ontwikkelingen:

Een daling van de rente, waardoor de waarde van matchingportefeuille stijgt;

Negatieve ontwikkelingen op de financiële markten (in met name het tweede deel van het jaar) die uiteindelijk leiden tot een fors negatief resultaat op de returnportefeuille.

Binnen de returnportefeuille hebben alle beleggingscategorieën een negatief rendement behaald.

Ontwikkeling Matchingportefeuille

Een deel van het vermogen wordt aangewend om de waardeontwikkeling van een deel van de technische voorzieningen (TV) expliciet te volgen. Dat wil zeggen: dat deel van het vermogen wordt zodanig belegd dat het renterisico van een deel van de technische voorziening wordt geneutraliseerd. Het afdekken van het renterisico gebeurt door gebruik te maken van Liability Driven

Investments (LDI), waarbij het looptijdprofiel van de verplichtingen van het Fonds worden gesimuleerd. Deze LDI zijn ondergebracht in de zogenaamde Matching portefeuille. Het LDI fonds van BMO kan beleggen in euro staatsobligaties met een rating gelijk aan AAA-A in combinatie met Interest Rate Swaps (IRS), rentefutures en liquide middelen. De liquide middelen worden doorbelegd in o.a. een money market fonds, deposito's en kortlopend papier.

Het Fonds kent een dynamisch renteaftdeckingsbeleid en de huidige strategische renteaftdekking bedraagt 60% in de marktwaardeomgeving. Door de introductie van de UFR wordt niet alleen gekeken naar de renteaftdekking in marktwaarde termen (dus gebaseerd op de daadwerkelijke markttrente), maar eveneens naar de renteaftdekking op basis van de UFR. Het Fonds monitort dat de renteaftdekking op basis van de UFR niet groter wordt dan 105%. Een renteaftdekking op basis van de UFR van meer dan 100% zou betekenen dat de dekkingsgraad een daling laat zien als de UFR-rente stijgt en dit is niet gewenst. De UFR renteaftdekking per ultimo 2018 bedraagt 85,9%.

Het rendement op de Matching portefeuille van 5,2% moet gerelateerd worden aan de marktwaardeverandering van de technische voorzieningen. De waarde van de voorziening is gecorrigeerd voor de nieuw opgebouwde aanspraken in 2018. Bij de matchingportefeuille is het rendement van de benchmark gelijk gesteld aan het werkelijk behaalde rendement. Het Fonds monitort de effectiviteit van de renteaftdekking.

De combinatie van de mate van renteaftdekking, de hoeveelheid middelen die daarvoor wordt gebruikt, de bijzondere marktomstandigheden (lage renteniveau) en de berekeningsmethodiek UFR, maken dat er geen sprake kan zijn van een perfecte matching. Dit betekent dat de gerealiseerde renteaftdekking kan afwijken van de beoogde aftdekking, bijvoorbeeld doordat de verandering van de rentecurve voor verschillende looptijden anders is, of doordat het niveau van de renteaftdekking door marktontwikkelingen afwijkt van de beoogde renteaftdekking. De effectiviteit van de renteaftdekking is expliciet gemonitord door de beleggingscommissie. De vermogensbeheerder rapporteert maandelijks over de renteaftdekking op basis van de daadwerkelijke markttrente en op basis van de UFR. Per kwartaal wordt gerapporteerd over de effectiviteit van de renteaftdekking.

In 2018 heeft het Fonds de staatsobligaties verkocht en deze omgezet naar derivaten in combinatie met liquide middelen. Mocht de swap-staat spread in de toekomst weer sterk oplopen dan kan het fonds overwegen om weer in lange staatsobligaties te beleggen om zo te profiteren van dit extra rendement.

Door gebruik te maken van renteswaps kan de marktwaarde van het BMO LDI-fonds kleiner zijn dan de marktwaarde van de af te dekken verplichtingen (zogenaamde leverage). De renteaftdekking wordt in eerste instantie gerealiseerd door het aangaan van renteswaps. Tegelijkertijd worden tegenover deze renteswaps liquide middelen beheerd. Uit hoofde van de renteswaps ontvangt het fonds namelijk lange tot zeer lange termijn rente, terwijl korte rente betaald moet worden. De leverage wordt beperkt omdat het uitgangspunt is dat tegenover de renteswaps liquide middelen worden beheerd. Indien het Fonds in de toekomst kiest voor een invulling via langlopende staatsobligaties, is dit risico eveneens beperkt.

Om het concentratierisico te beperken, worden rentederivaten gesloten met meerdere partijen en ook bij het beheer van de liquide middelen wordt er gespreid over uitgevers. Met de BMO zijn afspraken gemaakt over de posities die in individuele uitgevers mogen worden genomen.

Daarnaast speelt het liquiditeitsrisico een belangrijke rol binnen de matchingportefeuille, aangezien er belegd wordt in rentederivaten. Het LDI-fonds maakt voornamelijk gebruik van bilateraal afgesloten swaps waarvoor specifieke afspraken gelden voor het beheer van het onderpand in cash (zogenaamde cash-only CSA's). De beheerder monitort en beheert het proces van collateraluitwisseling op dagelijkse basis en zorgt ervoor dat er steeds over voldoende onderpand wordt beschikt. Door marktbevingen waarbij de rentecurve wijzigt, kan er een situatie ontstaan waarbij er bijstortingen gedaan dienen te worden met betrekking tot het onderpand en hiervoor dient het LDI-fonds een kleine liquide buffer aan te houden. Maandelijks volgt de beleggingscommissie de rapportages van

BMO over de ontwikkeling van de liquide middelen. Daarnaast bereidt het Fonds zich voor op de mogelijke wijzigingen in regelgeving voor derivaten waarbij transacties in derivaten verplicht via een Central Clearinghouse moeten worden gehandeld.

Zolang swaps nog niet via Central Clearing worden aangekocht, wordt in de matching portefeuille kredietrisico op tegenpartijen gelopen door het aangaan van swaps. In het tegenpartijbeleid dat door BMO wordt gevolgd zijn maatregelen opgenomen ten aanzien van de selectie van en het aantal tegenpartijen waarvan gebruik gemaakt kan worden.

Ontwikkeling returnportefeuille

Op de returnportefeuille behaalde de vermogensbeheerder een absoluut rendement van -8,0%. Dit is 0,1% punt lager dan de benchmark. In het volgende hoofdstuk wordt dieper ingegaan op het behaalde rendement.

In 2018 is het in 2016 geïmplementeerde strategische beleggingsbeleid verder voortgezet. De returnportefeuille wordt grotendeels uitgevoerd door passieve managers in een vereenvoudigd strategisch beleggingsbeleid. Alle beleggingsfondsen, met uitzondering van bedrijfsobligaties met een lagere dan investment grade kredietwaardigheid (High Yield) en staatsobligaties van opkomende markten, worden passief beheerd. De behaalde relatieve performance is dan ook beperkt. Daarnaast worden de beleggingen binnen de returnportefeuille grotendeels wereldwijd belegd. Per beleggingscategorie is een afweging gemaakt tussen kosten en implementeerbaarheid van het afdekken van valutarisico en het effect op het risicoprofiel. In 2018 heeft het Fonds besloten om het huidige aandelenfonds voor ontwikkelde markten (beheerd door Vanguard) te vervangen door een fiscaal efficiënter beleggingsfonds van dezelfde beheerder, dat tevens een ESG filter kent. De implementatie hiervan zal in 2019 plaatsvinden. Verder is in 2018 onderzoek gedaan naar een verdere vereenvoudiging van de vastrentende waarden in de returnportefeuille. Dit zal in 2019 worden voortgezet.

Beleggingen

Samenstelling van het belegd vermogen (excl. vermogen beschikbare premie regeling)

De totale waarde van de portefeuille ultimo 2018 bedroeg € 365.445 ten opzichte van € 351.743 ultimo 2017. Deze toename (ondanks het behaalde negatieve rendement) wordt veroorzaakt doordat de reguliere premiestortingen relatief groot zijn en door de dalende rente.

Onderstaand zijn ter vergelijking de kerngegevens van het belegd vermogen ultimo 2018 en de strategische beleggingsmix weergegeven:

Beleggingscategorie	Waarde ultimo 2018		Mandaat	Rendement 2018	
				Portfolio	Benchmark
Totale Portefeuille	365.423	100,0%	100,0%	-1,1%	-1,0%
1. Returnportefeuille	161.120	44,1%	46,0%	-8,0%	-7,9%
Equity World	104.863	65,1%	63,0%	-9,4%	-9,4%
Equity Emerging markets	11.559	7,2%	7,0%	-10,6%	-10,3%
Totaal aandelen	116.423	72,3%	70,0%	-9,5%	-9,5%
Global Credits	14.365	8,9%	10,0%	-1,2%	-1,1%
High Yield	14.931	9,3%	10,0%	-6,0%	-4,7%
EMD bonds	14.883	9,2%	10,0%	-4,2%	-4,3%
Totaal Vastrentende waarden	44.197	27,4%	30,0%	-3,9%	-3,4%
Liquide middelen	540	0,3%	0,0%		0,0%
2. Matching portefeuille	204.282	55,9%	54,0%	5,2%	5,2%

Benchmark (1. Return Portfolio)

63% MSCI World Index NR USD (hedged to EUR) + 7% MSCI Emerging Markets Index NR USD + 10% Markit iBoxx EUR Liquid Corp Large TR + 10% BofA ML Non-Financial Dev. Markets HY Constr. (TR) (EUR-H) + 10% [50% JPM EMBI Global Diversified TR (EUR-H)/50% JPM GBI-EM Global Diversified TR (EUR-UH)]

Benchmark (2. Matching Structure)

Liabilities Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland (EUR)

Dynamische renteafdekking

Het Fonds heeft een dynamisch renteafdekkingsbeleid. Het bestuur is van mening dat de rente zodanig lage niveaus heeft bereikt dat verdere dalingen van de rente (theoretisch gezien) steeds onwaarschijnlijker worden. Bovendien wordt de risicopremie (rendement dat op renteontwikkelingen) behaald kan worden, groter.

De strategische renteafdekking was aan het begin van 2018 60% renteafdekking met een bandbreedte van [55%,65%]. Op basis van de UFR is de maximale afdekking vastgesteld op 105%.

Er zijn 'triggers' ingebouwd. Op het moment dat er triggerniveaus worden bereikt, wordt een conference call voor het Fonds georganiseerd en kan worden besloten van het strategisch beleggingsbeleid af te wijken. Het Fonds gebruikt hierbij de volgende richtlijnen voor het afdekkingspercentage.

30 jaars swaprente	>2,4	[2,4-2,2]	[2,2-2,0]	[2-1,8]	[1,8-1,6]	<1,6
Afdekkings %	80	75	70	65	60	60
Bandbreedten	[70,90]	[65,85]	[60,80]	[55,75]	[55,70]	[55,65]

Het Fonds benadrukt dat:

- Het geenszins de bedoeling is een automatisme in te bouwen. De opgegeven afdekkingspercentages zijn richtlijnen. In de conference call kan besloten worden hiervan af te wijken.
- Dit dynamische beleid is geen tactisch, maar een strategisch instrument is. Op langere termijn, bij een hoger niveau van de rente, zal er pas toegevoegde waarde van dit beleid zichtbaar zijn.

In 2018 werd meerdere malen een triggerniveau bereikt waarbij per saldo de rente daalde. Het pensioenfonds heeft besloten om de vastgestelde richtlijnen te handhaven en te volgen. Sinds oktober 2018 bevindt het Fonds zich in het laagste regime en de bandbreedte van de renteafdekking is hiermee [55%,65%]

Het resultaat op dit dynamische beleid wordt per kwartaal gemonitord. Sinds de implementatie in 2014 tot en met 2018 is het effect op de dekkinggraad van het beleid negatief. Op basis van de norm zou de waardeinstijging van de matchingportefeuille voor de invoering van het dynamische beleid € 32,6 miljoen bedragen terwijl deze nu € 30,1 miljoen bedraagt. Dit betekent een negatief resultaat van absoluut € 2,5 miljoen.

Effectiviteit renteafdekking

Het renterisico is het grootste risico binnen de beleggingsportefeuille van het Fonds. Het Fonds heeft immers een jong deelnemersbestand en dus zeer langlopende verplichtingen. De beheersing van het renterisico, de effectiviteit van de renteafdekking en de inrichting van de matchingportefeuille, waarmee de rentegevoeligheid van de beleggingsportefeuille in grote mate wordt afgestemd op de rentegevoeligheid van de verplichtingen van het Fonds, heeft de continue aandacht. Vanaf 2012 wordt ook het renterisico op de jaarlijkse premie-instroom afgedekt. De premie-instroom bedraagt circa 5% van de totale waarde van de verplichting per jaar, wat een fors effect heeft op de renteafdekking.

Dit betekent concreet dat bij het bepalen van het renteafdekkingspercentage ook de op te bouwen aanspraken gedurende het jaar worden meegenomen.

Prestaties vermogensbeheerder

Er vindt een strakke monitoring op de prestaties van de vijf externe vermogensbeheerders plaats door het Fonds. Drie van de externe managers zijn in 2016 aangesteld. Het bestuur heeft voor de beoordeling van de vermogensbeheerder kwalitatieve en kwantitatieve criteria opgesteld. De beoordeling op basis van deze criteria vindt halfjaarlijks plaats. De rendementen worden maandelijks gemonitord. In 2018 heeft de beleggingscommissie de performance van high-yield extra gemonitord. De focus van de gekozen vermogensbeheerder van deze beleggingscategorie ligt op het voorkomen van faillissement en bescherming tegen neerwaarts risico. In opgaande markten kan de performance ten opzichte van de gemiddelde benchmark achterblijven. Over 2018 is er voor deze

beleggingscategorie sprake van een underperformance van -1,35%. In 2018 zijn andere invullingen van de vastrentende waarden in de returnportefeuille onderzocht, waarbij in het bijzonder aandacht is voor een alternatieve invulling van de belegging in high-yield.

Rebalancing

Er is geen vast rebalancingbeleid tussen de matching- en returnportefeuille. De beleggingscommissie monitort de wegingen gedurende het jaar en adviseert het bestuur over mogelijke bijsturing in ieder geval jaarlijks bij de premiebelegging. Door marktontwikkelingen was de returnportefeuille groter dan de strategische weging. De premiebelegging van 2018 is gebruikt om bij te sturen naar de strategische beleggingsmix door de premie volledig te beleggen in de matchingportefeuille. Gedurende 2018 is de waarde van de matchingportefeuille gestegen en van de returnportefeuille gedaald, waardoor de matchingportefeuille per ultimo 2018 groter is dan de strategische weging, maar binnen de bandbreedte.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het pensioenfonds heeft in haar investment beliefs opgenomen dat het er vanuit ethische en maatschappelijke doelstellingen voor kiest dat niet alle organisaties in aanmerking komen voor de uitbesteding van taken. De vermogensbeheerorganisaties waar het pensioenfonds mee samenwerkt, erkennen en maken de algemeen door de Verenigde Naties vastgestelde minimale maatschappelijke normen onderdeel van hun ondernemingsbeleid, strategie, cultuur en dagelijkse gang van zaken (ondertekenaars UNPRI).

Daarnaast houdt het Fonds zich aan het verbod dat is opgenomen in het Wijzigingsbesluit financiële markten 2013, waarbij maximaal 5% is toegestaan in beleggingsinstellingen en indices die beleggen in bedrijven die controversiële wapens maken, onderhouden of verhandelen. Deze wapencategorie omvat antipersoneelmijnen, clusterbommen, munitie met verarmd uranium en biologische, chemische of nucleaire wapens.

Jaarlijks toetst het Fonds of het zich aan deze regelgeving houdt en dat kan ook voor 2018 worden bevestigd.

Door de keuze voor passief beleggen en via een fonds beleggen, heeft het Fonds geen rechtstreekse invloed op de keuze in welke ondernemingen zij belegt. Immers, het pensioenfonds belegt in beleggingsfondsen waarbij individuele selectie van ondernemingen niet mogelijk is. Zolang het pensioenfonds gebruik maakt van de huidige beleggingsfondsen kan er geen beleid gevoerd worden ten aanzien van uitsluitingen en wordt ook geen actief (stem)beleid gevoerd met betrekking tot milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen.

Vermogensbeheerstructuur

In 2016 is een nieuwe vermogensbeheerstructuur geïmplementeerd en deze structuur is in 2018 voortgezet. De vermogensbeheeractiviteiten zijn als volgt verdeeld over de uitbestedingspartijen:

Activiteiten	Uitbestedingspartij
Onafhankelijke waardering en financiële verslaglegging	Custodian
Totaalrapportage beleggingen (maand en kwartaal) en performancemeting verschillende fondsbeleggingen	Beheerder matchingportefeuille
Mandaat compliance en rebalancing	Beheerder matchingportefeuille
Uitvoeren transacties bij maandelijkse rebalancing en bijv. premiebelegging	Beheerder matchingportefeuille
Rapportages aan DNB: Jaarwerk- en jaarstaten, input FTK berekeningen, kostentransparantie	Beleggingsadviseur

Beleggingscommissie

Het Fonds heeft het vermogensbeheer en de beleggingsadministratie, met uitzondering van het vermogensbeheer voor de via de Beschikbare Premie Module en de Vrijwillige Bijspaar Module opgebouwde pensioenkapitalen, uitbesteed aan BMO. De custodianactiviteiten worden uitgevoerd door NT.

Het bestuur heeft een mandaat opgesteld waarbinnen de beleggingscommissie kan opereren. De beleggingscommissie draagt zorg voor het feitelijk (doen) beheren van het vermogen van het Fonds. De beleggingscommissie bereidt voorstellen voor over aanpassing van de beleggingsdoelstelling en het strategische beleid ten behoeve van het bestuur. Het dagelijkse beheer van de portefeuille is vooralsnog uitbesteed aan de verschillende vermogensbeheerders. BMO is de partij die naast het beheer van de matchingportefeuille ook de uitvoerder is van het totale beleggingsmandaat en performancemeter.

De beleggingscommissie is in 2018 vier keer bijeen geweest en er is telefonisch overleg geweest. Naast deze bijeenkomsten is er veelvuldig telefonisch contact geweest, zowel tussen de leden van de beleggingscommissie onderling als tussen de leden van de beleggingscommissie en de beleggingsadviseurs, de vermogensbeheerders en de custodian. De vermogensbeheerder BMO is viermaal uitgenodigd en is ook bij diverse calls aanwezig geweest.

Beschikbare Premie Module (BPM)/Vrijwillige Bijspaar Module (VBM) en netto pensioenregeling

Het vermogensbeheer ten behoeve van de BPM- en VBM-regeling is sinds 1 juni 2012 en van de nettopensioenregeling sinds 1 januari 2015 ondergebracht bij NN Investment Partners (NN IP) in het product Mijn Pensioen.

Mijn Pensioen is een pensioenoplossing waarbij de pensioenpremies worden belegd in beleggingsfondsen. De deelnemer heeft hierbij de keuze uit verschillende beleggingsconcepten:

- LifeCycle Mix: de premies worden in een door het bestuur bepaalde beleggingsportefeuille belegd welke rekening houdt met de leeftijd. Het risico van de beleggingen wordt afgebouwd naarmate de pensioenleeftijd dichterbij komt;
- Eigen Verdeling en Sparen: de portefeuille wordt samengesteld aan de hand van een eigen verdeelsleutel over beleggingscategorieën en fondsen en de deelnemer heeft de mogelijkheid om te sparen;

Vanaf september 2015 is het vanuit NN IP mogelijk om deelnemers standaard de LifeCycle Passief aan te bieden in plaats van de huidige LifeCycle Actief. Het Fonds biedt echter ofwel de passieve of de actieve variant aan, het is niet mogelijk om deelnemers hierin zelf een keuze te laten maken. Hoewel de passieve lifecycle meer aansluit bij de nieuwe investment beliefs van het Fonds, heeft het bestuur ook in 2018 vastgesteld nu niet de overstap te willen maken naar deze passieve lifecycle. Ten opzichte van de huidige lifecycle zijn de voordelen voor de deelnemers nog te beperkt. Het kostenniveau voor beide varianten is namelijk hetzelfde. Bovendien krijgen de deelnemers te maken met aan- en verkoopkosten bij een eventuele transitie.

Op 1 september 2016 is de Wet Verbeterde Premiereregeling ingegaan. In 2017 heeft SPAN zich voorbereid op de verplichtingen vanuit de Wet Verbeterde Premiereregeling. Hierin is het Fonds begeleid door de adviserend actuaire van AZL. De wet biedt deelnemers de keuze of zij een vaste of een variabele pensioenuitkering of een combinatie van beide inkopen. Het belangrijkste verschil tussen beide pensioenen is dat er bij een variabele pensioenuitkering na pensioendatum wordt doorbelegd. Dit biedt de kans om een hoger pensioen te krijgen door het behalen van beleggingsrendement in de uitkeringsfase. Het kan echter ook tot een lager pensioen leiden bij tegenvallende beleggingsresultaten.

De werkgever heeft aangegeven geen wijzigingen te willen doorvoeren in de uitvoering door het Fonds van de beschikbare premie regeling. Het pensioenfonds heeft aangegeven de volgende uitgangspunten te hanteren bij de implementatie van de Wet Verbeterde Premieregeling:

- vanuit kostenefficiëntie zal zoveel als mogelijk worden aangesloten bij de mogelijkheden van de uitbestedingspartijen.
- De inkoop van een vaste pensioenuitkering vindt bij het Fonds buiten het pensioenfonds plaats. Ook voor de optie tot inkoop van variabel pensioen is besloten dit niet binnen het pensioenfonds aan te bieden.
- Het Fonds heeft de volgende besluiten genomen:
 - Deelnemers krijgen 15 jaar voor pensioenering de keuze tussen vast en variabel pensioen;
 - Het Fonds biedt 3 lifecycles aan deelnemers ter voorbereiding op een variabel pensioen;
 - Indien deelnemers geen keuze maken, blijft de standaard een vast pensioen;

Voor de beschikbare premie regeling is de risicohouding zowel voor het vast als het variabel pensioen vastgesteld en afgestemd met sociale partners.

De rendementen voor de verschillende leeftijdscohorten over 2018 staan in onderstaande tabel opgenomen. De neutrale Life Cycle Mix, welke het bestuur als standaard optie voor de deelnemers heeft gekozen, heeft over deze periode een gemiddeld rendement behaald van -2,3%. De rendementen per leeftijdscohort verschillen, daar het risicoprofiel anders is. Een jonge deelnemer heeft een hoger risicoprofiel dan een oudere deelnemers.

Rendementen	2018
Totaal Life Cycle Neutraal	-2,3%
Verdeling naar leeftijdscohorten	
Tot 2 jaar voor pensioen	0,8%
2-4 jaar voor pensioen	1,1%
4-8 jaar voor pensioen	0,9%
8-12 jaar voor pensioen	-0,2%
12-16 voor pensioen	-1,8%
Langer dan 16 jaar voor pensioen	-4,0%

Over 2018 is de rente gedaald. In de lifecycles wordt het renterisico afgedekt waardoor bij een rentedaling positieve rendementen worden behaald. Het meeste renterisico is afgedekt voor de deelnemers die kort voor de pensioendatum zitten, daarom hebben deze deelnemers ook het hoogste absolute rendement behaald. NB: door de rentedaling is ook het inkooptarief gestegen. Dit betekent dat ondanks dat de waarde van het vermogen stijgt door de rentedaling, er per saldo niet meer pensioen kan worden ingekocht door de tariefstijging.

Over 2018 laten de overige beleggingscategorieën een negatief rendement zien waardoor het totaal rendement van de portefeuilles voor alle leeftijdscohorten -2,3% is.

Onderbouwing Prudent person

In het FTK is expliciet in de regelgeving opgenomen dat het Fonds onderbouwt dat het strategisch beleggingsbeleid en het beleggingsplan passen binnen de prudent person regel. Het Fonds heeft deze toets ultimo 2015 uitgevoerd voor de nieuwe beleggingsmix. Na de implementatie van de beleggingsmix in 2016 is de onderbouwing geactualiseerd. De belangrijkste uitgangspunten voor toepassing van het prudent beginsel zijn vastgelegd in wet- en regelgeving. Een samenvatting van de onderbouwing is als volgt:

Regelgeving

Artikel 135 Pensioenwet

- bij het vaststellen van het beleggingsbeleid worden de bestaande en toekomstige pensioenverplichtingen van deelnemers tezamen met de doelstelling en risicohouding van het Fonds als uitgangspunt genomen in de ALM-studie. Vanwege de specifieke kenmerken van de pensioentoezegging (eindloonregeling, geen indexatieambitie) en de bijstortingsverplichting van de werkgever, maakt het pensioenfonds bij de uiteindelijke keuze voor het beleggingsbeleid een zorgvuldige afweging tussen de dekkingsgraadrisico's en de bijstortingsrisico's voor de werkgever;
- het Fonds belegt alles in (liquide) collectieve beleggingsfondsen;
- de beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde;
- in het jaarverslag wordt gerapporteerd hoe het Fonds uitvoering geeft aan het maatschappelijk verantwoord beleggen;

Artikel 13 en 13a besluit FTK

- Te allen tijde moeten er voldoende beleggingen liquide gemaakt kunnen worden. Het Fonds belegt in liquide beleggingscategorieën, bovendien kent het Fonds een jonge deelnemerspopulatie waardoor de liquiditeit geen probleem is;
- Alle beleggingen vinden plaats op gereguleerde markten;
- De portefeuille is gespreid over beleggingscategorieën, regio's, landen en sectoren. Het Fonds houdt bij de invulling van de beleggingsportefeuille daarnaast ook rekening met de uitgangspunten eenvoud en transparantie.
- Het Fonds gebruikt derivaten terughoudend en met name bij de afdekking van rente- en valutarisico's. Het gebruik vindt plaats binnen collectieve beleggingsfondsen en de richtlijnen die door de vermogensbeheerder (na afstemming met het pensioenfonds) worden gebruikt.
- De huidige invulling van de portefeuille is erop gericht om het concentratierisico zoveel als mogelijk uit te sluiten. Uitzondering hierop is de invulling van de matchingportefeuille. De matching portefeuille kan bestaan uit Nederlandse, Franse en Duitse staatsobligaties. Omdat dit veilige staatsobligaties betreft, vindt het pensioenfonds deze concentratie niet onwenselijk. Daarnaast is in 2018 de matchingportefeuille ingevuld met rentederivaten en liquide middelen, waardoor dit concentratierisico op dit moment nihil is.
- In het beleggingsplan is het huidige beleggingsproces/-cyclus vastgelegd. Het beleggingsbeleid is gedetailleerd beschreven.

Beheerste en integere bedrijfsvoering (artikel 143 Pensioenwet)

- Het Fonds beschikt ten aanzien van de beleggingscyclus over een duidelijke, volledige en transparante organisatiestructuur;
- er is een balans tussen de omvang, aard en complexiteit van de beleggingsportefeuille enerzijds en de aanwezige kennis en ervaring in het risicobeheer anderzijds.

Regels uitbesteding (artikel 34 Pensioenwet)

- Het Fonds beschikt over een uitbestedingsbeleid dat mede richtlijnen ten aanzien van de selectie en evaluatie van vermogensbeheerders bevat;
- het Fonds borgt dat de mandaten en richtlijnen van de vermogensbeheerders aansluiten op het strategische beleggingsplan en het beleggingsbeleid, onder meer door het vooraf en tussentijds beoordelen van contracten, mandaten en richtlijnen;
- Verbod op langlopende leningen en garantstelling (artikel 136 Pensioenwet);
- Het Fonds heeft dergelijke leningen niet in de beleggingsportefeuille.

Actuariële paragraaf

De actuariële paragraaf geeft, naast de ontwikkelingen gedurende het boekjaar, de belangrijkste financiële cijfers van het Fonds weer.

Financiële positie

De actuele dekkingsgraad van het Fonds daalde van 116,7% ultimo 2017 naar 112,0% ultimo 2018. De onder het nFTK ingevoerde beleidsdekkingsgraad steeg van 114,2% ultimo 2017 naar 115,7% ultimo 2018. De dekkingsgraad is gebaseerd op een technische voorziening waarbij de voorgeschreven rentetermijnstructuur is gebruikt voor de verdiscontering. Er is conform de voorschriften van DNB gerekend met een rentecurve waarbij er gebruik is gemaakt van de Ultimate Forward Rate (UFR)-methodiek.

(Minimaal) vereiste financiële positie

De minimaal vereiste dekkingsgraad bedraagt 104,1% ultimo 2018.

De vereiste dekkingsgraad is een graadmeter voor het risico dat het Fonds loopt. De vereiste dekkingsgraad van de strategische beleggingsmix daalde over 2018 van 117,6% naar 114,1%. De strategische beleggingsmix is over het jaar ongewijzigd gebleven. De daling van de vereiste dekkingsgraad komt niet voort uit gewijzigd beleid, maar is het gevolg van duratieverkorting binnen de vastrentende waarden portefeuille. Het Fonds heeft de staatsobligaties verkocht en deze omgezet naar derivaten in combinatie met liquide middelen. Hierdoor is het kredietrisico afgenomen, waardoor de vereiste dekkingsgraad is gedaald. De vereiste dekkingsgraad verschilt per pensioenfonds en is afhankelijk van de samenstelling van de beleggingen, ontwikkelingen op de financiële markten en het deelnemersbestand.

Voor de berekening van de dekkingsgraad en de vereiste dekkingsgraad dient, naast de verplichtingen en het vermogen uit de basisregeling (risico fonds), ook rekening te worden gehouden met verplichtingen en het vermogen uit de beschikbare premieregeling (risico deelnemers).

Voor de toetsing van de financiële positie is de vereiste dekkingsgraad ultimo 2018 vastgesteld als de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling. In de risicoparagraaf in de jaarrekening is de strategisch vereiste dekkingsgraad verder uitgewerkt.

Risicohouding en haalbaarheidstoets

De risicohouding van het Fonds is de mate waarin het Fonds bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstelling van het Fonds te realiseren en de mate waarin het Fonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het Fonds. Samenvattend kan de risicohouding (en het daaruit voortvloeiende dynamisch strategisch beleggingsbeleid) van het Fonds bestempeld worden als behoudend. Onnodige risico's worden voorkomen om de kans op bijstortingen te beperken. Tegelijkertijd wordt naar voldoende verwacht rendement gestreefd om in combinatie met het sterke financieringsbeleid invulling te geven aan de noodzaak om het vereist vermogen te bereiken.

Korte termijn risicohouding

Het Fonds heeft op basis van de strategische beleggingsmix uit de ALM-studie de risicohouding van het Fonds voor de korte termijn afgeleid. Deze komt tot uitdrukking in de hoogte van het Vereist Vermogen (VV) (exclusief de beschikbare premieregeling) en een bandbreedte daarvoor, omdat het VV kan fluctueren door verschuivingen in de strategische mix binnen de bandbreedtes. Het korte termijn risico, gemeten door middel van het Vereist Vermogen bij de strategische beleggingsportefeuille, bedraagt per 31 december 2018 115,2%. Het VV kan fluctueren door verschuivingen in de strategische mix binnen de bandbreedtes 112,7% en 123,7% (per 31 december 2018 exclusief beschikbare premieregeling). Per kwartaal monitort het pensioenfonds of het VV zich binnen de afgesproken bandbreedtes bevindt.

Lange termijn risicohouding

Jaarlijks voert het Fonds vóór 1 juli de haalbaarheidstoets uit. Dit is een toets op de 'haalbaarheid' van de ambities van het Fonds: voldoen de resultaten aan de vastgestelde ondergrenzen.

De hiernavolgende tabel vat de resultaten van de haalbaarheidstoets per rapportagedatum 1 januari 2018 en de normstelling door het bestuur samen:

Uitgangspositie	Te kiezen ondergrens	Lange termijn risicohouding NORMEN	Lange termijn risicohouding RESULTATEN PER 1/1/2018	
Feitelijke financiële positie	Ondergrens bij verwacht pensioenresultaat op fondsniveau	60%	79%	✓
	Maximale afwijking van pensioenresultaat op fondsniveau in slecht weer scenario	30%	23%	✓

Het belangrijkste resultaat van de haalbaarheidstoets voor het Fonds is dat het verwachte pensioenresultaat op Fondsniveau 79% bedraagt. Dit betekent dat het pensioen van deelnemers naar verwachting 21% aan koopkracht verliest. Dit resultaat is in lijn met de opzet van het type pensioentoezegging. Voor het pensioenfonds geldt namelijk dat gedurende de pensioenopbouw het koopkrachtbehoud 100% is (vanwege eindloonregeling). Het koopkrachtverlies ontstaat in de inactieve periode omdat het Fonds geen toeslagenbeleid kent.

Aangezien het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau boven de gestelde ondergrens van 60% ligt en de maximale afwijking voor het pensioenresultaat op fondsniveau in het 'slecht weer scenario' binnen de gestelde bandbreedte van 30% uitkomt, voldoet het Fonds aan de criteria van de haalbaarheidstoets.

Analyse van het resultaat

De daling van de dekkingsgraad van 4,7%-punt in 2018 volgt uit het negatieve resultaat van 11.808 in het boekjaar. In 2017 was er een positief resultaat van 25.151.

Actualisatie prognosetafel

Op 12 september 2018 heeft het AG de prognosetafel 2018 gepubliceerd. Naast de prognosetafel, maakt het Fonds ook gebruik van een model voor de ervaringssterfte. Zonder aanvullende impactberekeningen te maken, heeft het Fonds besloten per 31 december 2018 de nieuwe prognosetafel te hanteren en de ervaringssterfte ongewijzigd te laten. Het is voor het Fonds evident dat de grondslagen actueel dienen te zijn. De nieuwe prognosetafel zal ook worden gehanteerd bij de bepaling van de toekomstige jaarpremies.

Kostendekkende premie

De kostendekkende premie over 2018 is vastgesteld conform de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn). Dit betekent dat de premie is vastgesteld op basis van marktwaarde. De kostendekkende premie op marktwaarde bedraagt 24.299 en aangezien het Fonds de kostendekkende premie bij de aangesloten werkgevers in rekening brengt is de feitelijke premie gelijk aan de kostendekkende premie op marktwaarde van 24.299.

De feitelijk betaalde premie en de zuivere kostendekkende premie kunnen als volgt uitgesplitst worden.

- Actuarieel benodigd	17.628
- Risicopremies	2.159
- Opslag in stand houden vereist vermogen	3.357
- Vrijval Excassokosten	-49
- Opslag voor uitvoeringskosten	1.204
	24.299

Winstdeling voormalige herverzekeraar CB Achmea

De herverzekeringsovereenkomst van het pensioenfonds voor de verzekering van het overlijdensrisico en het premievrijstellingsrisico bij arbeidsongeschiktheid met CB Achmea is eind 2016 afgelopen. In het contract met CB Achmea is een winstdeling opgenomen. De winstdeling kan definitief vastgesteld worden aan het einde van de twee jaar durende uitlooperperiode voor het arbeidsongeschiktheidsrisico. Dit is per 31 december 2018. Voorlopig is de winstdeling vastgesteld op EUR 7,5 miljoen. Het Fonds heeft daar in 2017 al een voorschot op ontvangen van EUR 3,9 miljoen. Het resultaat van de winstdeling is in 2016 verantwoord. In 2018 zijn, net als in 2017, alleen de aanpassingen op de voorlopige winstdeling verwerkt.

Met ingang van 1 januari 2017 heeft het Fonds een herverzekering bij ElipsLife zonder winstdeling.

Toekomstparagraaf

Haalbaarheidstoets en financiële positie

In 2019 wordt de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd. De deadline voor het uitvoeren van de haalbaarheidstoets is 1 juli 2019.

Relatiegesprek met DNB

Op 18 april 2019 heeft een delegatie van het bestuur een relatiegesprek met DNB.

IORP II

De IORP-richtlijn is een Europese richtlijn voor pensioenfonds. De herziening van de richtlijn: IORP II is op 23 december 2016 gepubliceerd en daarmee in werking getreden. Uiterlijk voor 12 januari 2019 dient de regelgeving te zijn geïmplementeerd in de Nederlandse wet- en regelgeving. Het bestuur is bezig met de implementatie van IORP-II. Een belangrijk onderdeel hiervan is de inrichting van de sleutelfuncties.

Wet Digitale Overheid

Hoewel de wet nog niet aangenomen is door het parlement, is het bestuur in samenspraak met AZL en NNIP bezig met het aanpassen van de inlogsystemen door gebruik te maken van erkende digitale authenticatiemiddelen zoals DigiD.

Vastgesteld te Zwolle, 13 juni 2019

C.M.A. Merison
(secretaris)

J.M. Negro
(voorzitter)

R. Voorhaar

E. Dijkstra

V.M. Willemsen

Externe contacten

Het bestuur werkt in 2018 samen met de volgende externe partijen:

Accountant	Mazars Accountants N.V., Rotterdam
Adviserend Actuaris	Mercer Nederland B.V. te 's-Hertogenbosch AZL N.V. te Heerlen
Beleggingsadviseur	Mercer Nederland B.V. te Amsterdam Cardano Risk Management B.V. te Rotterdam
Certificerend Actuaris	Milliman Pensioenen te Amsterdam
Deelnemers- en financiële administratie	AZL N.V. te Heerlen
Uitvoering DC regeling	NN Investment Partners B.V. te Den Haag
Risicoherverzekering	Eliplife A.G.
Vermogensbeheer	BMO Global Asset Management en externe vermogensbeheerders
Custodian	Northern Trust
Bestuursondersteuning	Montae Bestuurscentrum B.V. te Rijswijk
Compliance officer	GBA Accountants te Den Haag
Visitatiecommissie	Stichting Intern Toezicht Pensioen te Rijswijk

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Oordeel verantwoordingsorgaan

Geacht bestuur,

Het verantwoordingsorgaan heeft het SPAN bestuur beoordeeld naar aanleiding van het concept jaarverslag 2018. De onderdelen waarop het verantwoordingsorgaan dit oordeel baseert zijn overeenkomstig aan voorgaande jaren.

In 2018 heeft het verantwoordingsorgaan een advies uitgebracht over:

- feitelijke premie- en premiecomponenten
- uitvoeringsovereenkomst SPAN-Abbott pensioen
- communicatiebeleidsplan
- selectie en benoeming van de leden van de visitatiecommissie

Het verantwoordingsorgaan is vanaf de start betrokken geweest bij de totstandkoming van dit jaarverslag. Het actuariële verslag en het bestuursverslag zijn tijdig ontvangen, evenals de opmerkingen van de accountant. Het concept certificerend actuariële rapport is tijdens het overleg besproken.

Met het verantwoordingsorgaan hebben we vooraf aan het jaarwerkoverleg een call opgezet om de stukken te kunnen beoordelen. Er is voor deze werkwijze gekozen op basis van de ervaringen van het verantwoordingsorgaan van voorgaande jaren. Alle vragen zijn verzameld en deze zijn tijdens het technisch jaarwerkoverleg op 13 mei 2019 beantwoord.

Het verantwoordingsorgaan bestond afgelopen jaar uit:

Maurice Raven, voorzitter,	namens werknemers
Jaap Zandstra, secretaris,	namens gepensioneerden, per 1 juli herbenoemd
Bert Kemperman,	namens werknemers, per 1 juli herbenoemd
Bertho van den Berg,	namens werknemers
Ellis Minnesma,	namens werkgever, per 1 juli herbenoemd
Ferry Naron,	namens werknemers, Ferry is per 1 juli gestopt
Jaap Verweij,	namens werknemers, per 1 juli opvolger Ferry Naron
Maaïke Cronenberg,	namens werknemers.

Verantwoordingsorgaan verkiezingen

In 2018 liep de termijn af van:

- Ellis Minnesma, namens werkgever, herbenoemd per 1 juli
- Ferry Naron, namens werknemers
- Bert Kemperman, namens werknemers

Er zijn verkiezingen georganiseerd voor de kandidaten namens de werknemers. Er waren 4 kandidaten voor 2 verkiesbare plekken.

Namens de werknemers zijn Bert Kemperman (2de termijn) en Jaap Verweij gekozen.

Commissievergaderingen.

In 2018 heeft het verantwoordingsorgaan net als in 2017, als toehoorder deelgenomen aan de commissievergaderingen:

- Risicomanagementcommissie, is 2 keer bij elkaar geweest
- Beleggingscommissie is 4 keer bij elkaar geweest
- Communicatiecommissie is 1 keer bij elkaar geweest.

Het verantwoordingsorgaan heeft het bijwonen aan deze bijeenkomsten als prettig ervaren.

Financiële positie & premiebeleid.

De actuele dekkingsgraad is gedurende het jaar gezakt van 116,7% naar 112,0 %.

De daling is het voornamelijk gevolg van een daling van de beleggingsopbrengsten.

De beleidsdekkingsgraad steeg van 114,2% naar 115,7%.

De vereiste dekkingsgraad is 114,1 %.

Er is in 2018 geen wijziging in het premiebeleid geweest. Daarnaast zijn er geen ingrepen in de hoogte van de pensioenuitkeringen doorgevoerd en staan deze ook niet gepland.

Het SPAN heeft in 2015 een herstelplan ingediend per 30 september 2015.

In 2018 is SPAN uit de herstelsituatie gekomen, per 31 maart 2018.

Beleggingsbeleid

Het beleggingsbeleid is veranderd van actief vermogensbeheer naar passief vermogensbeheer. In het verleden is gebleken dat actief vermogensbeheer niet tot betere resultaten heeft geleid. De kosten voor passief vermogensbeheer zijn lager dan voor actief vermogensbeheer.

In 2014 is een dynamisch rente-afdekkingsbeleid gestart. De verwachting is dat de kans dat de rente verder zal dalen lager is dan de kans dat de rente zal stijgen. In 2018 is de rente echter laag gebleven. Het bestuur volgt de ontwikkelingen periodiek, maar ziet nog geen reden om af te wijken van dit beleid.

Een groot deel van het vermogen is belegd in producten met een laag risico. Het verantwoordingsorgaan kan zich hierin goed vinden, met name omdat er geen indexatie-ambitie is.

Toeslagenbeleid

Het verantwoordingsorgaan erkent dat het toeslagenbeleid op dit moment geen onderdeel vormt van de pensioenregeling.

Integraal risicomanagement

In 2017 werden per kwartaal financiële en niet-financiële risico's opgenomen in de rapportages die gedeeld werden met het verantwoordingsorgaan. In 2018 zijn de rapportages niet gedeeld. Het verantwoordingsorgaan zou in 2019 graag de rapportages weer ontvangen.

AVG en IT beleid

In 2018 is de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) ingevoerd. Ook pensioenfondsen moeten hieraan voldoen. Om aan de eisen te voldoen heeft bestuur gekozen om zich te laten ondersteunen door een derde partij. Aan deze derde partij is ook gevraagd om het IT-beleid te ontwikkelen.

Opleiding

In 2018 zijn een aantal verantwoordingsorgaan leden, naar diverse bijeenkomsten geweest, dit betreft bijeenkomsten van Montae alsmede de Pensioenfederatie.

Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten per deelnemer zijn gestegen van 636 naar 657 euro, indien de slapers worden meegenomen zijn de kosten gestegen van 388 naar 400 euro.

Tijdens de jaarwerkvergadering is aangegeven dat de stijging van de uitvoeringskosten onder andere veroorzaakt wordt door:

- Aanpassing van de pensioenleeftijd naar 68 jaar.
- Voorbereidingen voor AVG en opstellen van het IT beleid.
- Verhoging van het aantal deelnemers, waardoor de fee van AZL verhoogd is.

De eerste 2 redenen zijn eenmalige kosten, het verantwoordingsorgaan verwacht dat de uitvoeringskosten per deelnemer in 2019 lager worden.

Het verantwoordingsorgaan wil graag geïnformeerd blijven over wijzigingen en achtergrond van de wijzigingen in uitvoeringskosten per deelnemer in 2019.

Professionaliteit & functioneren van het bestuur

De samenwerking tussen het bestuur en het verantwoordingsorgaan wordt door het verantwoordingsorgaan als voldoende ervaren. De betrokkenheid bij de verschillende commissies werd ook als prettig ervaren.

Het verantwoordingsorgaan is tevreden met wederom een goed leesbaar jaarverslag.

Conclusie:

Het verantwoordingsorgaan geeft een positief oordeel over het functioneren van het bestuur over het jaar 2018.

Met vriendelijke groet,
Namens het verantwoordingsorgaan,

Jaap Zandstra
Secretaris

Maurice Raven
Voorzitter

Reactie van het bestuur op het oordeel 2018 van het Verantwoordingsorgaan

Het bestuur van SPAN is blij met het positieve oordeel dat het verantwoordingsorgaan heeft uitgesproken over het functioneren van het bestuur in 2018. Het bestuur bedankt het verantwoordingsorgaan hiervoor. Het verantwoordingsorgaan geeft aan dat de samenwerking met het bestuur in 2018 als voldoende wordt beoordeeld. Het bestuur heeft de samenwerking ook dit jaar weer als zeer prettig ervaren. Het bestuur waardeert de inbreng van het verantwoordingsorgaan bij de totstandkoming van het jaarverslag. Deze betrokkenheid heeft ook bijgedragen aan het resultaat van een goed leesbaar verslag.

Onderstaand gaat het bestuur nog nader in op enkele zaken die het VO heeft aangestipt.

Uitvoeringskosten

Het verantwoordingsorgaan wil graag geïnformeerd blijven over wijzigingen en achtergrond van wijzigingen in uitvoeringskosten. Het bestuur zal hier gehoor aan geven en zal het verantwoordingsorgaan blijven informeren over wijzigingen en achtergrond van wijzigingen in uitvoeringskosten.

Integraal risicomanagement

Het verantwoordingsorgaan geeft aan dat ook in 2019 zij graag de rapportages willen ontvangen. Het bestuur heeft inmiddels gehoor gegeven aan het verzoek van het verantwoordingsorgaan.

Tot slot

Per 1 juli 2019 treden drie ervaren VO-leden, namelijk Maurice Raven (voorzitter), Ellis Minnesma en Maaïke Cronenberg af. Het bestuur dankt hen voor hun inzet voor het pensioenfonds. Het bestuur wenst het verantwoordingsorgaan veel succes toe bij het inwerken van de nieuwe leden. Het bestuur staat altijd open voor ondersteuning van het verantwoordingsorgaan in dit proces. Het bestuur spreekt de wens uit dat ook in de toekomst op een plezierige en constructieve wijze samengewerkt wordt met het verantwoordingsorgaan.

De bevindingen en aanbevelingen worden in het derde kwartaal van 2019 besproken binnen het bestuur waarbij per bevinding of aanbeveling gemotiveerd zal worden aangegeven hoe hier opvolging aan zal worden gegeven. Dit zal dan worden teruggekoppeld aan de visitatiecommissie.

Verslag van de Visitatiecommissie

Samenvatting (voor het jaarverslag)

Overeenkomstig de door het bestuur van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland (hierna te noemen: het pensioenfonds) aan Stichting Intern Toezicht Pensioen (hierna te noemen: Stichting ITP) verleende opdracht tot een visitatie, hebben de visiteurs van Stichting ITP het functioneren van (het bestuur van) het pensioenfonds kritisch gezien.

De visitatiecommissie heeft zich bij de uitvoering van haar taak gebaseerd op relevante wet- en regelgeving, waaronder de Code Pensioenfonds. Tevens heeft zij gebruik gemaakt van de aanbevelingen die de beroepsorganisatie Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector (VITP) heeft vastgelegd in de Code VITP.

Bij het uitvoeren van de visitatieopdracht hebben de visiteurs de volgende taken vervuld:

- het beoordelen van de beleids- en bestuursprocedures en -processen en de checks en balances binnen het pensioenfonds;
- het beoordelen van de wijze waarop het bestuur het pensioenfonds aanstuurt;
- het beoordelen van de wijze waarop het bestuur omgaat met de risico's op de langere termijn.

Bij de visitatie concentreerden de visiteurs zich met name op de volgende gebieden:

1. Bestuurlijke besluitvorming
2. Governance
3. Financieel-economisch management
4. Vermogensbeheer
5. Communicatie
6. Uitbesteding
7. Risicomanagement.

De werkwijze van de visiteurs kende de volgende stappen: bestuderen van documenten van het pensioenfonds en overleggen met delegaties van het bestuur en het Verantwoordingsorgaan.

Op basis van de beoordeling doen de visiteurs de volgende aanbevelingen aan het bestuur:

1. Neem in de notulen van de bestuursvergaderingen de wijze van afhandeling van actiepunten op.
2. Neem consequent bij ieder document op de datum waarop het bestuur dit heeft vastgesteld. Maak indien een document nog niet door het bestuur is vastgesteld in ieder geval gebruik van versienummering.
3. Voeg een kolom toe aan het opleidingsregister in het Geschiktheidsplan en neem daarin op de datum van afronding van de opleiding.
4. Organiseer op korte termijn een externe geschiktheidstoets, bespreek de resultaten in de volgende zelfevaluatie, verwerk de uitkomsten in de geschiktheidsmatrix en stel per bestuurslid het opleidingsplan op.
5. Leg in de jaarplanning gedurende het jaar zorgvuldig vast welke activiteiten zijn afgerond en bespreek de voortgang in de bestuursvergaderingen.

6. Neem in een bijlage bij de ABTN alle namen van de pensioenfondsdocumenten op met daaraan toegevoegd twee kolommen: "vastgesteld in bestuursvergadering van" en "evaluatiedatum". Uitgaande van dit overzicht kunnen de documenten vervolgens in de jaarplanning en op de agenda van de bestuursvergaderingen worden ingepland. Ter voorkoming dat delen van de pensioenfondsdocumenten te veel achterhaald zijn door veranderde wet- en regelgeving is een jaarlijkse evaluatie aan te raden.
7. Evalueer de ABTN met de bedoeling om ervoor te zorgen dat het een goede basis blijft voor nieuwe ontwikkelingen en aanpassingen.
8. Maak een projectie van de kosten over een 5-jaarsperiode. Dit betreft met name de kosten van administreren. Het bestuur zou dan kunnen beoordelen of dit een acceptabele ternd weergeeft.
9. Bereidt een nieuwe ALM-analyse voor. Dit maakt het mogelijk om het risicobudget opnieuw vast te stellen en aan de hand daarvan het beleggingsbeleid in te vullen.
10. Overweeg het instellen van een lezers/deelnemerspanel dat de uitingen van het pensioenfonds periodiek toetst en/of voorstellen doet ter verbetering.
11. Controleer de ABTN op de vermelde uitbestedingspartners (OAKtree wordt nog vermeld).
12. Draag zorg voor de verder implementatie van IORP II en het IT-beleid in 2019.
13. Draag zorg voor de afronding van de AVG-implementatie.

Reactie van het bestuur op het visitatierapport 2018

Het bestuur van SPAN heeft kennis genomen van het visitatierapport over het jaar 2018 en de daarin opgenomen aanbevelingen aan het bestuur.

Allereerst wil het bestuur de visitatiecommissie bedanken voor het aanvaarden van de opdracht tot visitatie en voor de verrichte werkzaamheden. De visitatiecommissie heeft opgemerkt dat het bestuur van het pensioenfonds een positieve indruk van de ontwikkelingen binnen het pensioenfonds heeft weten over te brengen aan DNB. DNB oordeelde dat het pensioenfonds goed functioneert, onder andere door de gedegen financiële positie, het op tijd aanleveren van rapportages en een verzorgde website.

Een delegatie van het bestuur heeft samen met de visitatiecommissie de concept rapportage op 22 mei 2019 besproken. De visitatiecommissie heeft in haar rapportage van 29 mei 2019 een aantal bevindingen gedaan.

Het bestuur wil de visitatiecommissie danken voor de wijze waarop de visitatiecommissie tot haar bevindingen is gekomen en waardeert het dat de visitatiecommissie tot een aantal concrete aanbevelingen is gekomen.

De bevindingen en aanbevelingen worden besproken binnen het bestuur waarbij per bevinding of aanbeveling gemotiveerd zal worden aangegeven hoe hier opvolging aan zal worden gegeven. Dit zal dan worden teruggekoppeld aan de visitatiecommissie. In het jaarverslag 2019 zal over de opvolging worden gerapporteerd.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2018	2017
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Onroerende zaken	0	0
Zakelijke waarden	116.423	128.623
Vastrentende waarden	248.461	222.756
Overige beleggingen	539	384
	365.423	351.763
Beleggingen voor risico deelnemers [2]		
Onroerende zaken	14	13
Zakelijke waarden	9.220	9.507
Vastrentende waarden	15.663	14.504
Overige beleggingen	491	483
	25.388	24.507
Vorderingen en overlopende activa [3]	10.316	7.807
Liquide middelen [4]	5.801	2.225
Totaal activa	406.928	386.302

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2018	2017
Stichtingskapitaal en reserves		
Algemene reserve [5]	43.511	55.319
	43.511	55.319
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	335.575	303.936
Overige technische voorzieningen [7]	1.452	2.214
	337.027	306.150
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [8]	25.388	24.507
Kortlopende schulden en overlopende passiva [9]	1.002	326
Totaal passiva	406.928	386.302

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2018	2017
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [10]		
Directe beleggingsopbrengsten	317	324
Indirecte beleggingsopbrengsten	-3.980	14.340
Kosten van vermogensbeheer	-163	-193
	-3.826	14.471
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers [11]		
Indirecte beleggingsopbrengsten	-314	389
Kosten van vermogensbeheer	0	0
	-314	389
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [12]	24.323	25.816
Premiebijdragen voor risico deelnemers [13]	1.991	2.247
Saldo van overdrachten van rechten [14]	1.014	1.158
Onttrekking beleggingen voor risico deelnemers [15]	-796	-8.910
Pensioenuitkeringen [16]	-2.485	-2.169
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [17]		
Pensioenopbouw	-17.599	-19.077
Indexering en overige toeslagen	0	0
Rentetoevoeging	835	671
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	2.469	2.165
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	49	43
Wijzigen marktrente	-18.642	4.904
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-985	-1.320
Wijziging actuariële grondslagen	3.447	0
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-1.213	-801
	-31.639	-13.415

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2018	2017
Mutatie overige technische voorzieningen [18]	762	546
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [19]	-881	6.274
Herverzekering [20]	1.159	-471
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [21]	-1.228	-1.127
Overige baten en Lasten [22]	112	342
Saldo van baten en lasten	-11.808	25.151
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	-11.808	25.151
	-11.808	25.151

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2018	2017
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	25.103	27.883
Uitkeringen uit herverzekering	715	4.833
Overgenomen pensioenverplichtingen	1.825	2.399
Overige	119	348
	27.762	35.463
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-2.480	-2.162
Overgedragen pensioenverplichtingen	-849	-1.162
Premies herverzekering	-2.159	-2.154
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.252	-1.240
Overige	-6	0
	-6.746	-6.718
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	317	327
Verkopen en aflossingen beleggingen	0	0
	317	327
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-17.640	-29.089
Kosten van vermogensbeheer	-117	-145
	-17.757	-29.234
Mutatie liquide middelen	3.576	-162
Saldo liquide middelen 1 januari	2.225	2.387
Saldo liquide middelen 31 december	5.801	2.225

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Het doel van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland, statutair gevestigd te Zwolle (hierna "het Fonds") is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het Fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Deze regeling voor arbeidsongeschikte deelnemers is aflopend. Het Fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van een aangesloten ondernemingen. Deze ondernemingen zijn opgenomen onder de karakteristieken van het Fonds.

Alle bedragen zijn vermeld in euro's, tenzij anders is aangegeven.

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaglegging

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Het bestuur heeft op 13 juni 2019 de jaarrekening opgemaakt.

Algemeen

Beleggingen en technische voorzieningen worden gewaardeerd op actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. In de balans en staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt.

De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden. Schattingen hebben voornamelijk betrekking op de technische voorzieningen en de onder overige schulden opgenomen nog te betalen kosten.

Schattingswijzigingen

Het Koninklijk Actuarieel Genootschap heeft in september 2018 de prognosetafel AG2018 gepubliceerd. Het fonds heeft besloten over te gaan op deze nieuwe overlevingstafel. Dit is in 2018 verantwoord als een schattingswijziging. Ultimo 2018 is de voorziening pensioenverplichtingen verlaagd met € 3.447 als gevolg van deze schattingswijziging. Het effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening ad € 3.447 is in 2018 als mutatie in het resultaat verwerkt.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking, worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

Van de gehanteerde valutakoersen is de US dollar de belangrijkste valutakoers.

Beleggingen

Algemeen

In overeenstemming met de Pensioenwet worden beleggingen gewaardeerd op actuele waarde.

Participaties in beleggingsinstellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen, worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen.

Beleggingen voor risico pensioenfonds en voor risico deelnemers worden op dezelfde wijze gewaardeerd.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd de per balansdatum geldende beurskoersen. Niet-beursgenoteerde beleggingen worden gewaardeerd tegen de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds.

Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen die voor rekening van het Fonds worden aangehouden.

Herverzekeringen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet. Bij de waardering worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het pensioenfonds.

Vorderingen uit hoofde van winstdelingsregelingen in herverzekeringscontracten worden verantwoord op het moment van ontstaan van de winstdeling. Dit betekent dat er in de uitlooperperiode een inschatting wordt gemaakt van de te verwachten winstdeling.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemene reserve

De algemene reserve dient als algemene buffer om financiële tegenvallers op te kunnen vangen. Hierbij valt te denken aan nadelige technische resultaten en tegenvallers in de beleggingsopbrengsten die niet door de risicoreserve kunnen worden opgevangen. Jaarlijks wordt het resultaat van het Fonds ten gunste dan wel ten laste van de algemene reserve gebracht.

Technische voorzieningen

Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

De technische voorzieningen worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente.

Bij de berekening van de technische voorzieningen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken.

Daarnaast wordt bij de berekening van de technische voorzieningen rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De belangrijkste grondslagen voor de bepaling van de technische voorzieningen zijn:

- Overlevingstafels: AG prognosetafel 2018 (startjaar 2019);
- Marktrente: rentetermijnstructuur DNB;
- Opslag voor excassokosten: 2,0% van de technische voorzieningen;
- Voorziening toekomstige pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers: contante waarde van de vrijgestelde pensioenopbouw volledig in voorziening opgenomen.
- Gehuwdheid: Voor pensioendatum wordt gereserveerd op basis van het onbepaalde partnersysteem, met een gehuwdheidsfrequentie van 100%. Na pensioendatum wordt gereserveerd op basis van het bepaalde partnersysteem. Ter financiering van het latent wezenpensioen geldt een opslag van 5% op de contante waarde van het latent partnerpensioen voor de niet-gepensioneerden.
- Leeftijdsverschil: Leeftijden worden in jaren en maanden nauwkeurig vastgesteld. Het leeftijdsverschil tussen mannen en vrouwen is op 3 jaar gesteld (mannen ouder dan vrouwen).

De technische voorzieningen zijn gelijk aan de contante waarde van de aan achterliggende jaren toe te rekenen pensioenaanspraken vermeerderd met 2,0% voor toekomstige excassokosten.

De overlevingskansen zijn afgeleid uit de AG Prognosetafel 2018. Op deze kansen zijn leeftijd- en inkomensafhankelijke correctiefactoren van toepassing, waarbij de correctietabel "Mercer model 2016 correctietafel Hoog" wordt gehanteerd.

Bij de vaststelling van de contante waarden wordt gebruik gemaakt van de bovenstaande sterftegrondslagen en rekenrente.

Voor de arbeidsongeschikte deelnemers wordt opgenomen de contante waarde van de op balansdatum in de toekomst nog uit te betalen arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en de premievrijstelling van de toekomstig op te bouwen aanspraken.

Overige technische voorzieningen

Voorziening uitloopriscio

Met ingang van het boekjaar 2009 is bij de vaststelling van de technische voorzieningen rekening gehouden met een reservering voor het tweejarig uitloopriscio met betrekking tot arbeidsongeschiktheid (voorziening uitloopriscio). Deze voorziening bestaat uit de risicopremies voor het vrijstellingsrisico uit het huidige plus het voorgaande boekjaar. Ieder jaar wordt deze voorziening aangepast door de risicopremie uit het betreffende boekjaar toe te voegen en de risicopremie uit het minst recente boekjaar te laten vrijvallen.

Omdat het arbeidsongeschiktheidsrisico volledig is verzekerd is er een vordering opgenomen voor hetzelfde bedrag als de voorziening.

Technische voorzieningen voor risico deelnemers

De waardering van de technische voorzieningen voor risico deelnemers wordt bepaald door de waardering van de tegenover deze voorzieningen aangehouden beleggingen.

De voorziening beschikbare premie module en vrijwillige bijspaar module muteert jaarlijks door toevoeging c.q. onttrekking van door deelnemers gespaarde bedragen alsmede het behaalde rendement. Deze voorziening komt volledig voor rekening en risico van de deelnemers.

Beleggingsopbrengsten

Onder deze post zijn de directe en indirecte beleggingsopbrengsten verantwoord, onder aftrek van de kosten van vermogensbeheer. Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rente, dividend en soortgelijke opbrengsten. De indirecte beleggingsopbrengsten omvatten de gerealiseerde en ongerealiseerde waardemutaties en valutaresultaten.

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

De bijdragen zijn berekend op basis van het financieringssysteem zoals beschreven in de uitvoeringsovereenkomst berekend tegen de DNB-rentetermijnstructuur primo van het jaar.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten, met uitzondering van de kosten voor vermogensbeheer, komen ten laste van de werkgevers.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfond

Categorie	Stand ultimo 2017	Aankopen/Verstrekkingen	Verkopen aflossingen	Gerealiseerde koersverschillen	Niet-gerealiseerde koersverschillen	Stand ultimo 2018
Aandelen						
Aandelen beleggingsfondsen	128.623	185	0	0	-12.385	116.423
	128.623	185	0	0	-12.385	116.423
Vastrentende waarden						
Obligaties	222.756	17.300	0	0	8.405	248.461
	222.756	17.300	0	0	8.405	248.461
Overige beleggingen						
Overige beleggingen	384	155	0	0	0	539
	384	155	0	0	0	539
Totaal beleggingen voor risico pensioenfond	351.763	17.640	0	0	-3.980	365.423

Ultimo 2018 heeft Stichting Pensioenfond Abbott Nederland geen gestelde zekerheden (collateral) aan tegenpartijen verstrekt. Binnen de beleggingsfondsen waarin SPAN participeert is wel onderpand ten behoeve van derivaten verstrekt.

Er zijn geen beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in de bij het Pensioenfond aangesloten ondernemingen.

Methodiek bepaling marktwaarde

Level 1: Directe marktwaardering: beursnotering in een actieve markt (waarop geen prijsaanpassingen worden uitgevoerd).

Level 2: Afgeleide marktwaardering: geen directe beursnotering maar andere uit de markt waarneembare data danwel een prijs gebaseerd op een transactie in een niet actieve markt met niet-significante prijsaanpassing (gebaseerd op aannames en schattingen).

Level 3: Modellen en technieken: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2018
Aandelen	116.422	0	0	116.422
Vastrentende waarden	253.174	-4.670	0	248.504
Overige beleggingen	497	0	0	497
Totaal belegd vermogen	370.093	-4.670	0	365.423

	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2017
Aandelen	128.623	0	0	128.623
Vastrentende waarden	238.332	-15.576	0	222.756
Overige beleggingen	384	0	0	384
Totaal belegd vermogen	367.339	-15.576	0	351.763

Bij de level-indeling wordt gedeeltelijk dor de fondsen heen gekeken. Hierdoor worden met name de derivaten in de vastrentende waarden fondsen beter ingedeeld.

Het LDI-beleggingsfonds bestaat uit discretionaire staatsobligaties (2018: 131.380; 2017: 151.679), intrest rate swaps (2018: -4.670; 2017: -15.576) en liquiditeiten (2018: 77.572; 2017: 40.500).

[2] Beleggingen voor risico deelnemers

Categorie	Stand ultimo 2017	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen aflossingen	Indirecte beleggings- resultaten	Stand ultimo 2018
Onroerende zaken					
Vastgoed beleggingsfondsen	13	16	-14	-1	14
	13	16	-14	-1	14
Aandelen					
Zakelijke waarden beleggingsfondsen	9.507	1.043	-787	-543	9.220
	9.507	1.043	-787	-543	9.220
Vastrentende waarden					
Vastrentende waarden beleggingsfondsen	14.504	2.083	-1.160	236	15.663
	14.504	2.083	-1.160	236	15.663
Overige beleggingen					
Overige beleggingen	483	4.013	-3.999	-6	491
	483	4.013	-3.999	-6	491
Totaal beleggingen voor risico deelnemers	24.507	7.155	-5.960	-314	25.388

De aankopen en de verkopen bevatten ook switches tussen de beleggingscategoriën. De omvang van deze switches is € 5.164.
De zuivere stortingen in en onttrekkingen uit de regeling zijn € 1.991 respectievelijk € 796.

	2018	2017
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op aangesloten ondernemingen	0	93
Claims op herverzekeraar	8.456	5.045
Vordering uit hoofde van herverzekerde Voorziening uitlooprisico	1.452	2.214
Vordering schadevoorziening arbeidsongeschiktheid	408	455
Totaal vorderingen en overlopende activa	10.316	7.807
<p>Alle vorderingen hebben een looptijd van korter dan één jaar. Uitzondering hierop is de post Claims op herverzekeraar. Deze post bevat ook de langlopende vordering uit hoofde van de winstdeling.</p> <p>De claims op de herverzekeraars bevat de claims in verband met overlijden en arbeidsongeschiktheid op Centraal Beheer over 2018 (€ 4.824) en een raming op de winstdeling van het contract met Centraal beheer van € 3.568. Het betreft een herverzekeringsvorm op basis van kapitalen. Daarnaast bevat deze post de lopende uitkeringen met ASR (€ 69) en de afrekening 2018 van ElipsLife (-€ 5).</p> <p>Bij de vaststelling van de technische voorzieningen wordt rekening gehouden met een reservering voor het tweejarig uitlooprisico ten aanzien van arbeidsongeschiktheid. Deze voorziening bestaat uit de risicopremies voor het vrijstellingsrisico uit het huidige plus het voorgaande boekjaar. Ieder jaar wordt deze voorziening aangepast door de risicopremie uit het betreffende boekjaar toe te voegen en de risicopremie uit het minst recente boekjaar te laten vrijvallen. Omdat het fonds het arbeidsongeschiktheidsrisico volledig heeft herverzekerd bij Centraal Beheer wordt voor ditzelfde bedrag een vordering opgenomen.</p>		
[4] Liquide middelen		
Depotbanken	0	0
ING Bank N.V.	5.801	2.225
	5.801	2.225
<p>De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds.</p>		

Passiva**Stichtingskapitaal en reserves****[5] Algemene reserve**

Stand per 1 januari
Saldobestemming boekjaar

	2018	2017
Stand per 1 januari	55.319	30.168
Saldobestemming boekjaar	-11.808	25.151

Totaal eigen vermogen**43.511****55.319**

Het minimaal vereist vermogen bedraagt

	377.196	104,1%	344.127	104,1%
--	---------	--------	---------	--------

Het vereist vermogen bedraagt

	413.540	114,1%	389.016	117,6%
--	---------	--------	---------	--------

De dekkingsgraad is

	112,0%	116,7%
--	--------	--------

De dekkingsgraad is vastgesteld als het totaal vermogen gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds en voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers.

Technische voorzieningen**[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds**

Stand per 1 januari

	303.936	290.521
--	---------	---------

Het verloop van de voorziening is als volgt:

- Pensioenopbouw
- Indexering en overige toeslagen
- Rentetoevoeging
- Onttrekking voor pensioenuitkeringen
- Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten
- Wijzigen marktrente
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten
- Wijziging actuariële grondslagen
- Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

	17.599	19.077
	0	0
	-835	-671
	-2.469	-2.165
	-49	-43
	18.642	-4.904
	985	1.320
	-3.447	0
	1.213	801

Stand per 31 december**335.575****303.936**

De benodigde rentetoevoeging is gebaseerd op de 1-jaarsrente van -0,26%

In de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is een kostenopslag van 2% opgenomen.

	2018	2017
De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is als volgt opgebouwd		
– Actieve deelnemers	204.401	183.655
– Gewezen deelnemers	83.352	75.400
– Pensioengerechtigden	47.822	44.881
	335.575	303.936
[7] Overige technische voorzieningen		
<i>Schadevoorziening arbeidsongeschiktheid</i>		
Stand per 1 januari	2.214	2.760
Mutatie via staat van baten en lasten	-762	-546
Stand per 31 december	1.452	2.214
Totaal technische voorzieningen	337.027	306.150
[8] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Stand per 1 januari	24.507	30.781
Stortingen	1.991	2.247
Onttrekkingen	-796	-8.462
Rendement	-314	-59
Stand per 31 december	25.388	24.507
[9] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Ondernemingen	687	0
Schulden inzake pensioenuitvoerings- en administratiekosten	141	134
Belastingen en sociale premies	58	53
Schulden inzake kosten van vermogensbeheer	83	62
Schulden uit hoofde van waardeoverdrachten	27	71
Lopende intrest	6	6
	1.002	326
Alle schulden hebben een looptijd van korter dan één jaar.		

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Er zijn meerjarige contracten met de vermogensbeheerder en de administrateur afgesloten. Deze contracten zijn jaarlijks opzegbaar.

Er is een intraday kredietfaciliteit ter hoogte van 150 overeen gekomen met ING Bank B.V.

Er is een overeenkomst afgesloten met Centraal Beheer om het arbeidsongeschiktheidsrisico en het overlijdensrisico te verzekeren. De overeenkomst loopt af op 31-12-2016. In deze overeenkomst is een winstdeling overeen gekomen. Er is een raming voor het restant van de winstdeling van 3,6 miljoen uit hoofde van deze winstdeling in de jaarrekening 2018 opgenomen.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De bestuursleden en leden van het VO van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland hebben in 2018 een vergoeding en reiskostenvergoeding van in totaal 21 ontvangen.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2018 had Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland geen personeelsleden in dienst.

Verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen het fonds, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De meeste bestuurders nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van de voorwaarden in het pensioenreglement.

Baten en lasten	2018	2017
[10] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Aandelen	185	176
Vastrentende waarden	158	160
Overige beleggingen	-3	3
Subtotaal	340	339
Banken	-23	-19
Waardeoverdrachten	0	4
Totaal directe beleggingsopbrengsten	317	324

	2018	2017
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
Aandelen Bruto	-12.210	18.938
Kosten verwerkt in de koers	-175	-185
Aandelen Netto	-12.385	18.753
Vastrentende waarden	9.361	-3.764
Kosten verwerkt in de koers	-956	-809
Vastrentende waarden Netto	8.405	-4.573
Overige beleggingen	0	160
	-3.980	14.340
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	-3.980	14.340
Kosten van vermogensbeheer		
Totale kosten vermogensbeheer	-1.221	-1.092
Kosten verwerkt in de koersen	1.131	994
Overige kosten	-73	-95
Totaal directe kosten vermogensbeheer	-163	-193
De kosten van het vermogensbeheer van de basisregeling zijn grotendeels verrekend met de beleggingsopbrengsten. De vermogensbeheerkosten bedragen in 2018 0,23%. De transactiekosten bedragen in 2018 0,08%.		
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	-3.826	14.471
[11] Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers		
Indirecte beleggingsopbrengsten		
Onroerende zaken	-1	0
Zakelijke waarden	-543	340
Vastrentende waarden	236	39
Overige beleggingen	-6	10
	-314	389
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers	-314	389

	2018	2017
[12] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Pensioenpremie werkgevers	21.309	22.947
Pensioenpremie werknemers	2.990	2.828
Inkoopsommen	24	41
	24.323	25.816
De premiebijdragen van werkgevers en werknemers bedragen in totaal 29,0% (2017: 32,6%) van de corresponderende loonsom.		
Kostendeekkende premie	24.299	25.775
Feitelijke premie regulier	24.299	25.775
Feitelijke premie	24.299	25.775
De kostendeekkende en feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	17.583	19.025
– Risicopremies	2.154	2.154
– Opslag in stand houden vereist vermogen	3.358	3.481
– Vrijval Excassokosten	-49	-43
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.253	1.158
	24.299	25.775
[13] Bijdragen voor risico deelnemers		
Bijdrage Beschikbare Premiereregeling en Vrijwillige Bijspaar Module	1.991	2.247
	1.991	2.247
In deze bijdragen is 184 opgenomen voor de Netto Pensioen regeling (2017: 207)		
[14] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	1.825	2.399
Overgedragen pensioenverplichtingen	-811	-1.241
	1.014	1.158
[15] Onttrekking beleggingen voor risico deelnemers		
Onttrekkingen Beschikbare Premiereregeling en Vrijwillige Bijspaar Module	-796	-8.910
	-796	-8.910
In 2017 zijn de onttrekkingen relatief hoog door de onttrekking en overdracht van de beleggingen van AbbVie ter waarde van 6.783 in december 2017.		

	2018	2017
[16] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-1.944	-1.705
Partnerpensioen	-467	-387
Wezenpensioen	-39	-42
Invalideitpensioen	-19	-23
Subtotaal	-2.469	-2.157
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	-16	-12
Subtotaal	-16	-12
Totaal pensioenuitkeringen	-2.485	-2.169
<p>Het invalideitpensioen betreft deelnemers uit de oude regeling. De huidige arbeidsongeschiktheidsregeling wordt rechtstreeks door de ondernemingen uitgevoerd.</p>		
[17] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen		
Pensioenopbouw	-17.599	-19.077
Indexering en overige toeslagen	0	0
Rentetoevoeging	835	671
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	2.469	2.165
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	49	43
Wijzigen marktrente	-18.642	4.904
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-985	-1.320
Wijziging actuariële grondslagen	3.447	0
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-1.213	-801
	-31.639	-13.415
[18] Mutatie overige technische voorzieningen		
Schadevoorziening arbeidsongeschiktheid	762	546
Totaal mutatie overige technische voorzieningen	762	546

	2018	2017
[19] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Stortingen	-1.991	-2.247
Onttrekkingen	796	8.910
Rendement	314	-389
	-881	6.274
[20] Herverzekering		
Premies herverzekering	-2.159	-2.154
Uitkeringen uit herverzekering	3.518	2.418
Winstdeling herverzekering Centraal beheer	609	41
Mutatie Vordering schadevoorziening arbeidsongeschiktheid	-809	-776
	1.159	-471
[21] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-518	-425
Accountant (kosten voor het onderzoek van de jaarrekening)	-36	-23
Accountant (fiscaal advies)	-3	-2
Actuaris	-105	-116
Advieskosten Montae	-496	-488
Bestuur	-21	-26
Contributies en bijdragen	-31	-28
Overige kosten	-18	-19
	-1.228	-1.127
[22] Overige baten en lasten		
Vrijval spaarkapitalen	119	324
Diversen	-7	18
	112	342
Saldo van baten en lasten	-11.808	25.151

Resultaatbestemming

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van Baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Resultaatbestemming 2018	2018	2017
Algemene reserve	-11.808	25.151
	-11.808	25.151

	2018	2017
Actuariële analyse van het saldo van baten en lasten		
Wijziging rentetermijnstructuur	-18.642	4.904
Beleggingsopbrengsten	-2.966	15.173
Premies	3.361	3.470
Waardeoverdrachten	29	-162
Kosten	0	0
Uitkeringen	-16	-4
Sterfte	2.528	1.216
Arbeidsongeschiktheid	855	267
Reguliere mutaties	37	-55
Toeslagverlening	0	0
Wijziging actuariële grondslagen	3.447	0
Wijziging reglement	-434	0
Overige oorzaken	-7	342
	-11.808	25.151

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna wordt een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd. Conform de berekeningen van het vereist eigen vermogen in het Actuariel Rapport is de risicoparagraaf gebaseerd op basis van het doorkijkbeginsel (look-through-principe). In de risicoparagraaf worden de afzonderlijke risico's van het vereist eigen vermogen gerelateerd aan de totale voorzieningen. Onder het nieuwe FTK wordt getoetst op basis van het vereist eigen vermogen gebaseerd op de strategische verdeling. De impact van de afzonderlijke risico's wordt tevens getoond voor het feitelijk vereist eigen vermogen omdat de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke verdeling in het nieuwe FTK onder andere een belangrijke rol speelt bij de korte termijn risicohouding van het fonds.

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is, bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat er beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is, wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden, gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans, komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekortsituatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2018 van 114,1% en 2017 van 117,6%.

	2018		2017	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	13.787	2,5	13.483	2,7
Zakelijke waarden risico (S2)	37.639	10,3	35.348	10,2
Valutarisico (S3)	5.959	0,2	5.618	0,2
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	7.224	1,3	21.233	5,3
Verzekeringstechnisch risico (S6)	12.353	0,9	11.460	0,7
Actief beheer risico (S10)	0	0,0	0	0,0
Diversificatie-effect	-26.098		-28.783	
Vereist eigen vermogen	51.125	15,2	58.359	19,1
Effect toerekenen naar totale voorzieningen		-1,1		-1,5
	51.125	14,1	58.359	17,6
Aanwezige dekkingsgraad		112,0		116,7
Beleidsdekkingsgraad		115,7		114,2
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,1		104,1
Vereiste dekkingsgraad		114,1		117,6

De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2018 hoger dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds niet meer in een tekort verkeert. In boekjaar 2018 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 115,7%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2017 van 114,2%, is de beleidsdekkingsgraad toegenomen met 1,5%-punt.

De balans is ingericht op beleggingsfondsniveau. Om de risico's goed te kunnen bepalen, wordt in de risicoparagraaf door de fondsen heen gekeken (look-through). Het door de fondsen heen kijken heeft een kleine reclassificatie ten opzichte van de balans tot gevolg. Deze reclassificatie is hieronder weergegeven.

	balans- waarde	reclassi- ficatie	waarde na look- through
Aandelen	116.423	-1	116.422
Vastrentende waarden	248.461	43	248.504
Overige beleggingen	539	-42	497
	365.423	0	365.423

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (exclusief rentederivaten) 1,0 (2017: 11,7)

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 25,1 (2017: 23,9)

Duratie van de pensioenverplichtingen 25,1 (2017: 24,9)

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	32.623		32.623	
Impact op de rentegevoelige beleggingen (B)	19.631		18.836	
Renterisico	12.992	2,4	13.787	2,5
Afdekkingspercentage t.b.v. S1		60,2		57,7

Strategisch dekt het fonds, volgens het beleggingsmandaat, 60% van het renterisico van haar verplichtingen af. De renteaftdekkingen zijn bepaald door het renterisico van de rentegevoelige beleggingen af te zetten tegen het renterisico van de technische voorziening voor risico fonds. Het renterisico van de rentegevoelige beleggingen is vastgesteld gebruikmakende van de zuivere marktrente (i.e. swaprente), terwijl het renterisico van de technische voorziening voor risico fonds is bepaald op basis van de DNB-rentetermijnstructuur. Doordat de verplichtingen op basis van de DNB-rentetermijnstructuur lager worden vastgesteld dan op de marktwaarde, wordt het afdekkingspercentage hier hoger bepaald dan op basis van de marktwaarde.

Hoogte buffer

Op basis van de vereist eigen vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 12.992 (2,4%) en voor het strategisch renterisico 13.787 (2,5%).

Aandelen- en vastgoedrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en alternatieve beleggingen in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende aandelen- en vastgoedcategorieën getoond.

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Verdeling aandelen en vastgoed per categorie:</i>				
Ontwikkelde markten (Mature markets)	104.863	90,1	115.683	90,0
Opkomende markten (Emerging markets)	11.559	9,9	12.924	10,0
	116.422	100,0	128.607	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het feitelijk aandelen- en vastgoedrisico bedraagt 37.143 (10,0%) en voor het strategisch aandelen- en vastgoedrisico 37.639 (10,3%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luidt. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken, loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

	2018		2017	
	€	%	€	%
Aandelen en vastgoed naar valuta				
Euro	104.889	90,1	115.683	90,0
Amerikaanse dollar	924	0,8	1.094	0,9
Britse pound sterling	0	0,0	0	0,0
Overige	10.609	9,1	11.830	9,1
	116.422	100,0	128.607	100,0
Vastrentende waarden naar valuta				
Euro	239.002	96,2	212.892	95,6
Amerikaanse dollar	0	0,0	0	0,0
Overige	9.502	3,8	9.903	4,4
	248.504	100,0	222.795	100,0
Totaal beleggingen naar valuta				
Euro	344.387	94,2	328.936	93,5
Amerikaanse dollar	924	0,3	1.094	0,3
Overige	20.111	5,5	21.733	6,2
	365.423	100,0	351.763	100,0

Strategisch dekt het fonds haar beleggingen in vreemde valuta voor 77,2% af.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valutarisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten, die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valutarisico bedraagt 5.114 (0,2%) en voor het strategisch valutarisico 5.959 (0,2%).

Grondstoffenrisico

Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en loopt hierdoor ook geen grondstoffenrisico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 35%. De buffer voor het feitelijk grondstoffenrisico bedraagt 0 (0,0%) en voor het strategisch grondstoffenrisico risico 0 (0,0%).

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende-waardenportefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA-rating impliceert dat de vastrentende-waardenbelegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geassocieerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd en verantwoord onder geen rating.

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	10.026	4,0	58.644	26,3
AA	69.844	28,1	88.407	39,7
A	106.387	42,8	31.017	13,9
BBB	12.718	5,1	13.753	6,2
Lager dan BBB	20.709	8,3	21.540	9,7
Geen rating	28.819	11,7	9.434	4,2
	248.504	100,0	222.795	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende-waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 7.285 (1,3%) en voor het strategisch kredietrisico van 7.224 (1,3%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico bedraagt 12.353 (1,0%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico 12.353 (0,9%).

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd

	2018		2017	
	€	%	€	%
Aandelen en vastgoed waarden				
<i>Verdeling zakelijke waarden per regio:</i>				
Europa	23.461	20,2	30.100	23,4
Noord-Amerika	68.161	58,5	69.476	54,0
Azië	19.761	17,0	20.312	15,8
Overige	5.039	4,3	8.719	6,8
	116.422	100,0	128.607	100,0
<i>Verdeling zakelijke waarden per sector:</i>				
Financiële instellingen	19.854	17,1	23.963	18,6
Informatietechnologie	17.278	14,8	23.015	17,9
Industriële ondernemingen	12.066	10,4	14.207	11,0
Niet-cyclische consumentengoederen	9.898	8,5	11.264	8,8
Cyclische consumentengoederen	12.108	10,4	15.547	12,1
Farmacie	14.375	12,3	13.884	10,8
Energie	7.112	6,1	8.167	6,4
Nutsbedrijven	3.982	3,4	3.781	2,9
Telecommunicatie	10.333	8,9	3.859	3,0
Basisindustrieën	5.714	4,9	6.972	5,4
Overige	3.702	3,2	3.948	3,1
	116.422	100,0	128.607	100,0

	2018		2017	
	€	%	€	%
Vastrentende waarden				
<i>Verdeling vastrentende waarden per regio:</i>				
Europa	221.101	89,0	197.599	88,7
Noord-Amerika	14.224	5,7	12.317	5,5
Azië	4.266	1,7	3.497	1,6
Overige	8.912	3,6	9.382	4,2
	248.503	100,0	222.795	100,0

Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in vastrentende waarden

Staatsobligaties Duitsland	0	0,0	39.949	17,9
Staatsobligaties Nederland	0	0,0	20.712	9,3
Staatsobligaties Frankrijk	12.551	5,1	57.895	26,0
Staatsobligaties België	0	0,0	17.385	7,8

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Actief beheer risico

Het actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer wordt afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Voor het pensioenfonds resulteert een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 0 (0,0%) en voor het strategisch actief beheer risico van 0 (0,0%), omdat de tracking error van de totale aandelenportefeuille lager dan 1% is.

Effect toerekenen naar totale voorzieningen

Om van de vereiste dekkinggraad voor risico fonds te geraken tot de vereiste dekkinggraad dient een aanpassing van -1,1%-punt toegevoegd te worden op basis van de feitelijke verdeling en een aanpassing van -1,1%-punt op basis van de strategische verdeling. Deze aanpassingen dienen gemaakt te worden omdat het fonds een technische voorziening voor risico deelnemers heeft.

Er zijn geen beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in de bij het Pensioenfonds aangesloten ondernemingen.

Vastgesteld te Zwolle, 13 juni 2019

C.M.A. Merison
(secretaris)

J.M. Negro
(voorzitter)

R. Voorhaar

E. Dijkstra

V.M. Willemsen

Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland te Rijswijk is aan Milliman Pensioenen v.o.f. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Milliman Pensioenen v.o.f.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 1.800.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 54.000 euro te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132 van de Pensioenwet: het eigen vermogen is lager dan het vereist eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 24 juni 2019

drs. R. van der Meer AAG

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland (hierna ook: "het pensioenfonds") te Zwolle gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland op 31 december 2018 en van de staat van baten en lasten over 2018 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018;
2. de staat van baten en lasten over 2018; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel. Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 1,9 miljoen. De materialiteit is vastgesteld op basis van een percentage van 0,5% van de som van het stichtingskapitaal, de reserves en de technische voorzieningen. Wij hebben voor deze grondslag gekozen gelet op het feit dat deze bepalend is bij de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 57.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken. Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald

in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
<p>Waardering van beleggingen</p> <p>De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds en bestaan uit beursgenoteerde beleggingen en participaties in beleggingsfondsen.</p> <p>In de toelichting bij de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In paragraaf 1 van de toelichting bij de jaarrekening zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de beleggingen uiteengezet.</p> <p>De beoordeling van de reële waarde van deze beleggingen is significant voor onze controle, omdat de waardering (deels) gebaseerd is op modellen en subjectieve elementen bevat.</p>	<p>Onze controlewerkzaamheden omvatten onder andere het:</p> <ul style="list-style-type: none"> – beoordelen van de juiste werking van interne beheersingsmaatregelen bij Northern Trust Corporation, uitbestedingsorganisatie ten behoeve van bewaring en beleggingsadministratie. Voor zover relevant en mogelijk hebben wij gebruikgemaakt van het ontvangen Service Organisation Control Report van Northern Trust Corporation. Voor relevante items die niet zijn bevestigd met het Service Organisation Control Report, het uitvoeren van aanvullende controlewerkzaamheden; – voor beleggingen in beursgenoteerde effecten het afstemmen van de juiste waardering door een re-pricing uit te voeren; – voor beleggingen in beleggingsfondsen waar geen beursnotering van toepassing is: vaststellen dat de waarderingsgrondslagen van de beleggingsfondsen vergelijkbaar zijn met die van het pensioenfonds dat de waarde per participatie volgens de laatste jaarrekening overeenkomt met de door het pensioenfonds gehanteerde waarde; – toetsen of de in de jaarrekening opgenomen toelichting adequaat is gegeven de geldende verslaggevingsregels.
<p>Waardering van de technische voorzieningen</p> <p>De technische voorzieningen zijn gevormd ter dekking van de belangrijkste verplichtingen van het pensioenfonds.</p> <p>In de toelichting op de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In het onderdeel risicoparagraaf is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet, inclusief onzekerheden.</p>	<p>Bij de vaststelling van de adequate waardering, waaronder de toereikendheid van deze voorziening, hebben wij gebruik gemaakt van de uitkomsten van de werkzaamheden van de certificerende actuaire. Om dit te kunnen doen hebben wij onder andere instructies gegeven aan de certificerende actuaire. Tevens zijn de bevindingen uit zijn controle en het certificeringsrapport door ons met hem besproken.</p>

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
	<p>Door ons is tevens nagegaan of:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de administratieve basisgegevens van deelnemers, slapers en pensioengerechtigden, die door de certificerende actuaris worden gehanteerd bij het certificeren van de actuariële berekening van de technische voorziening voor pensioenverplichtingen, in alle van materieel belang zijnde aspecten juist, volledig en in overeenstemming met de pensioenregeling zijn opgesteld; – de toegepaste methodiek ter bepaling van de voorziening aanvaardbaar is, gegeven de karakteristieken van de verzekerde risico's; – de door het bestuur gebruikte aannames en schattingen in overeenstemming zijn met de gekozen actuariële grondslagen, voldoende zijn onderbouwd en juist zijn toegepast; – de interne beheersing met betrekking tot mutatieverwerking in de pensioenadministratie is geborgd. Het afstemmen met gegevens van externe partijen waaronder de werkgever, maakt deel uit van de interne beheersing.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie bestaande uit onder andere karakteristieken van het pensioenfonds, bestuur en organisatie, meerjarenoverzicht en bestuursverslag.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur met betrekking tot de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn

- gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
 - het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Rotterdam, 24 juni 2019

Mazars Accountants N.V.

Origineel getekend door: drs. J.A. van Muijlwijk-Duijzer RA

Bijlagen

Begrippenlijst

Abtn

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. Ook wel bedrijfsplan genoemd. Hierin komen drie hoofdonderwerpen aan de orde: de wijze van vaststelling van de verplichtingen jegens de deelnemers, de beleggingsportefeuille en het intern risicobeheersingssysteem.

Accounting standaarden

Raamwerk van verslaggevingsregels voor het opstellen van een jaarrekening en jaarverslag. Met ingang van het verslagjaar 2005 moeten alle beursgenoteerde ondernemingen, banken en verzekeringsmaatschappijen hun geconsolideerde jaarrekening volledig inrichten op basis van International Accounting Standards (IAS), door de IAS Board omgedoopt in International Financial Reporting Standards (IFRS). Het doel van IFRS is om de transparantie en internationale vergelijkbaarheid van de externe financiële verslaggeving te verbeteren. Niet beursgenoteerde rechtspersonen hebben de keuze om of IFRS toe te passen, of de Nederlandse Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Actuariële grondslagen

Wanneer een contante waarde van een reeks toekomstige uitkeringen moet worden bepaald maakt de actuaris gebruik van actuariële grondslagen, zoals: de rekenrente; de kansstelsels: sterftekansen, arbeidsongeschiktheids- en revalideringskansen, frequenties van gehuwd zijn, soms ook toekomstige salarisontwikkeling of indexatiebeleid enz.; kostenopslagen (bijvoorbeeld voor administratiekosten en/of uitbetalingskosten).

Actuaris

Een actuaris kan antwoord geven op de vraag wat de toekomst aan pensioenuitkeringen gaat kosten. De actuaris is bij uitstek degene die financiële risico's op de agenda plaatst en adequate oplossingen bedenkt.

Actuele waarde

De actuele waarde is voor beleggingen waarvoor dagelijks openbare prijzen worden vastgesteld, zoals aandelen en obligaties, de beurswaarde. Voor andere vastrentende waarden, zoals onderhandse leningen en hypotheekleningen, wordt de actuele waarde benaderd als de contante waarde van de toekomstige nettokasstroom. Als actuele waarde van de beleggingen in vastgoedfondsen wordt de intrinsieke waarde gehanteerd. Voor direct onroerend goed wordt de taxatiewaarde als actuele waarde gehanteerd.

ALM

Afkorting voor Asset Liability Management. Een ALM-studie betreft de analyse van het risicobeheer van de balans tussen activa en de passiva van een pensioenfonds. Deze studie dient te resulteren in de formulering van een strategisch beleggingsbeleid.

Backservice

Pensioenaanspraken (of de waarde ervan) die betrekking hebben op de achterliggende dienstjaren en die ontstaan door verandering in de pensioengrondslag.

Beleggingsmix

Verdeling van de beleggingen over zakelijke en vastrentende waarden.

Benchmark

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van (de beheerder van) een beleggingsportefeuille of pensioenfonds. Een beursindex bijvoorbeeld.

Beurskoers

Marktprijs van een aandeel, obligatie of andere waardepapieren.

Calloptie

De koper van de calloptie krijgt het recht om de onderliggende waarde van de optie (aandelen bijvoorbeeld) gedurende de looptijd van de optie voor een bepaald bedrag –de uitoefenprijs– te kopen. Voor dat recht betaalt hij premie. De verkoper van een calloptie –de schrijver– moet eventueel de onderliggende waarde leveren aan de koper van de optie tegen de uitoefenprijs. De optieschrijver ontvangt voor deze verplichting de optie premie.

Contante waarde

De contante waarde op een bepaald moment van (een serie) betalingen in de toekomst, is het bedrag dat op dat moment aanwezig zou moeten zijn om, rekening houdend met rente-aangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariële grondslagen, deze toekomstige betalingen te kunnen verrichten.

Converteerbare obligatie

Een obligatie die gedurende de looptijd kan worden omgewisseld (geconverteerd) in aandelen. Deze mogelijkheid is als een extraatje aan de obligatie meegegeven door de uitgever, teneinde de obligatie gemakkelijker te kunnen plaatsen.

Coupon

Genummerd deel van de obligatie waarop de jaarlijkse rente wordt uitbetaald.

Couponrendement

Verhoudingsgetal tussen het bedrag aan ontvangen couponrente en de beurswaarde van de obligatie in kwestie op een bepaald moment, of van de beurswaarde bij aankoop van de obligatie.

Custodian

Juridische entiteit die als enige taak heeft het beheren en het administreren van de effecten.

Dekkingsgraad

Een maat voor de solvabiliteit van een pensioenfonds. De dekkingsgraad wordt bepaald door de mate waarin het beschikbaar vermogen (BV) de voorziening opgebouwde rechten (VOR) overtreft, uitgedrukt in een percentage.

Een dekkingsgraad van 100% geeft aan dat het beschikbaar vermogen juist toereikend is om de voorziening opgebouwde rechten te dekken, terwijl een percentage lager dan 100 aangeeft dat er sprake is van onderdekking. Fondsen gaan in hun financiële opzet veelal van een minimumdekkingsgraad uit die in mindere of meerdere mate ruim boven 100% ligt.

De Nederlandsche Bank

Bij wet ingesteld toezichhoudend orgaan, dat onder andere het naleven van de Pensioen- en spaarfondsenwet bewaakt.

Derivaten

Financiële contracten waarvan de waarde afhankelijk is van een of meer onderliggende activa, referentieprijzen of indices. Voorbeelden van derivaten zijn opties, termijncontracten en rente- en valutaswaps.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan: huur-, dividend- en rente-opbrengsten van de beleggingen.

Disagio

Het bedrag dat een belegging minder waard is dan de nominale waarde.

Duration

De gewogen gemiddelde looptijd van de kasstromen van een obligatie, waarbij weging geschiedt op basis van de contante waarde van iedere kasstroom. Duration is een graadmeter voor de rentegevoeligheid van een obligatie. In de regel: hoe langer de looptijd van een obligatie, hoe gevoeliger de koers van die obligatie voor renteveranderingen. Indien men een daling van de rente verwacht is het profijtelijk een obligatie met een zo lang mogelijke duration te kopen, aangezien de koers daarvan het meest zal oplopen.

Effectief rendement

Het effectief rendement houdt naast het couponrendement nog rekening met winst of verlies bij aflossing van een obligatie.

Eindloonregeling

Bij deze regeling wordt de hoogte van je pensioen afgeleid van het salaris dat je direct voorafgaand aan de pensioendatum verdient. Bij iedere salarisverhoging wordt het pensioen dat je al hebt opgebouwd, opgetrokken naar het nieuwe salarisniveau.

Franchise

In veel pensioenregelingen is een bepaald drempelbedrag opgenomen waarover geen pensioenopbouw plaatsvindt omdat de AOW geacht wordt hierover pensioen te verlenen. Dit bedrag is veelal afgeleid van de uitkeringen krachtens de AOW en wordt dan 'franchise' genoemd.

Future

Termijncontract dat op de beurs wordt verhandeld.

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van extra hoge risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijden- en invaliditeitsrisico's van deelnemers.

Index

Cijfer dat een gewogen gemiddelde uitdrukt en waaraan men kan zien hoe een grootte (bijvoorbeeld de beurskoersen in Amsterdam) zich ontwikkeld heeft.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten vallen de gerealiseerde verkoopresultaten inclusief valutaresultaten en de niet-gerealiseerde herwaarderingsresultaten.

Intrinsieke waarde

De intrinsieke waarde per aandeel is de 'werkelijke' waarde van dat aandeel, afgeleid van de onderliggende beleggingen. De intrinsieke waarde wordt berekend door de waarde van de activa (bezittingen) te verminderen met de passiva (schulden) en het saldo te delen door het aantal uitstaande aandelen.

Kansstelsels

Dit zijn veronderstellingen met betrekking tot sterftekansen, invalideringskansen, ontslag, gehuwdheid en individuele loontontwikkeling.

Koopsom

Een koopsom is een eenmalige betaling die aan de uitvoerder van de pensioenregeling is verschuldigd en waarvoor een bepaalde pensioenaanspraak wordt ingekocht. In beginsel is een koopsom dus een eenmalige betaling en een premie een periodieke betaling. Zowel premies als koopsommen dienen hetzelfde doel, namelijk de financiering van de pensioenen.

Middelloonregeling

Bij deze regeling wordt voor elk dienstjaar een percentage pensioen toegekend dat is gerelateerd aan de pensioengrondslagen van het desbetreffende dienstjaar. Het te bereiken pensioen is in deze regeling gerelateerd aan het gemiddelde, geïndexeerde loon gedurende de opbouwperiode.

Nominale waarde

De op het stuk (aandeel of obligatie) aangegeven waarde. Bij een koers van 100 (= 100%) is de prijs van het waardepapier gelijk aan de nominale waarde.

Omkeerregel

Over de pensioenaanspraken die een werknemer opbouwt hoeft ingevolge de Wet op de loonbelasting geen belasting te worden afgedragen. De pensioenuitkeringen worden te zijner tijd weer wel belast. Deze regel wordt ook wel de "omkeerregel" genoemd. Om van deze faciliteit gebruik te kunnen maken moeten deze aanspraken onder andere voldoen aan artikel 18 van de Wet op de loonbelasting.

Optie

Zie ook calloptie en putoptie.

Verhandelbaar recht om iets te kopen (calloptie) of te verkopen (putoptie) tegen een van tevoren vastgestelde prijs gedurende een van tevoren vastgestelde termijn.

Over/onderweging

Een hoger of lager belang in een beleggingscategorie dan overeenkomt met de normverdeling van het pensioenfonds.

Overrente

Het positieve verschil tussen het inkomensrendement van het fonds en de rekenrente.

Pensioengrondslag

Het bedrag waarover pensioen wordt toegekend. Vaak is dit het voor pensioen meetellende salaris minus de franchise.

Performance

Het rendement dat is behaald met de beleggingen.

Premievrije aanspraken

Indien het deelnemerschap aan een pensioenregeling eindigt, anders dan door overlijden of het bereiken van de pensioenleeftijd, verkrijgt de gewezen deelnemer een premievrije aanspraak op ouderdoms- en nabestaandenpensioen. Een andere vorm van premievrije aanspraak is het bijzonder partnerpensioen dat de gewezen partner ontvangt bij scheiding/einde partnerschap.

Putoptie

Een optie die de koper het recht maar niet de verplichting geeft om het onderliggende contract te verkopen tegen een vooraf vastgestelde prijs. Voor dat recht moet premie worden betaald. Een putoptie maakt het mogelijk het risico van dalende koersen af te dekken.

Reële rente

Het verschil tussen het fondsrendement en de (loon- of prijs-)inflatie. Bij de premiestelling wordt verondersteld dat het fondsrendement ten minste gelijk is aan de som van de rekenrente en de inflatie. In dat geval kan de last uit hoofde van indexering worden gefinancierd uit het verschil tussen het fondsrendement en de rekenrente.

Rekenrente

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde pensioenvermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarden wordt uitgegaan.

Rendement

Het positieve of negatieve resultaat dat een verzekeringsmaatschappij of een pensioenfonds behaalt met de belegging van daartoe beschikbare middelen.

Rentetermijnstructuur

De rentetermijnstructuur is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds.

Rijping

De mate van rijping van een fonds wordt veelal uitgedrukt in de draagvlakratio. Deze ratio geeft weer de verhouding tussen de voorziening opgebouwde rechten (VOR) en de bijdragegrondslag (BG), dat wil zeggen het bijdrageplichtig deel van de totale salarissom.

De draagvlakratio is laag voor een jong, startend fonds. In de loop van de tijd neemt deze ratio toe, doordat het aandeel van de gepensioneerden in het deelnemersbestand stijgt.

Solvabiliteit

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Sterftetafels

Geven aan wat de levens- en sterftetekansen zijn van mannen en vrouwen in Nederland, afhankelijk van de bereikte leeftijd. Ze worden gebruikt bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen door de actuaris.

Toeslag

Een toeslag is een verhoging van een pensioen of een aanspraak op pensioen, welke is gebaseerd op een in het pensioenreglement omschreven regeling, dan wel op incidentele basis wordt verleend.

Totaal rendement

Het totaal rendement van een belegging is samengesteld uit de koerswinst of het koersverlies (indirecte beleggingsopbrengsten) over de beschouwde periode, terwijl de directe beleggingsopbrengsten (dividend, rente, aflossingen, huur en dergelijke uitkeringen) meteen worden herbelegd en tijdsgewogen in het totaal rendement worden meegenomen. Het totaal rendement wordt uitgedrukt in een percentage ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen.

UFR

De Uitimate Forward Rate (UFR) is een methode waarop de rekenrente wordt vastgesteld. Gedurende de eerste 20 jaar wordt de RTS gevolgd. Voor de periode daarna wordt de rekenrente afgeleid van de RTS en een verwacht rendement op lange termijn. Voor een 60-jarige verplichting wordt een rentevoet van 4,2% verondersteld.

Vastrentende waarden

Hypotheekleningen, leningen op schuldbekentenis en obligaties.

Verzekeringstechnische analyse

Ook wel actuariële analyse genoemd. In deze analyse wordt door de actuaaris de invloed verklaard van opgetreden verschillen tussen de gehanteerde actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen.

Verzekeringstechnische risico's

Bij het verzekeren van pensioenaanspraken loopt een fonds een langlevenrisico voor het ouderdomspensioen als verzekerden langer leven dan volgens de gebruikte overlevingstafel wordt verwacht. Voor het nabestaandenpensioen loopt het fonds een kortlevenrisico als de verzekerden korter leven dan volgens de overlevingstafel wordt verwacht. Ook kan het invaliditeitsrisico worden gerekend tot de verzekeringstechnische risico's van fondsen.

Volatiliteit

De beweeglijkheid van beurskoersen.

WM Company

The WM Company is een mondiaal opererend bedrijf, met name gespecialiseerd in het meten en analyseren van de beleggingsresultaten van pensioenfondsen. In Nederland marktleider op dit terrein.

WM Universum

Het WM Universum is samengesteld op basis van de totale beleggingsportefeuilles van een groot aantal Nederlandse pensioenfondsen (exclusief APG en PGGM in verband met de grootte van deze fondsen), waarvan de beleggingsresultaten door The WM Company worden gemeten. Een vergelijking met gegevens uit het WM Universum maakt het mogelijk om de resultaten van een fonds te spiegelen aan het gemiddelde van de beleggingen en rendementen van de Nederlandse pensioenfondsector.

Yield curve

Zie rentetermijnstructuur.

Zakelijke waarden

Aandelen, converteerbare obligaties en onroerend goed(fondsen).